

MERKITYKSELLISTÄ MATKAILUA TANSANIAN AURINGON ALLA

Tutkimus vapaaehtoistyöstä, sen
matkailullisista vaikutuksista ja
vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveista

Sini Ikonen
Minna Katavisto

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2010

Matkailun koulutusohjelma
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) IKONEN, Sini KATAVISTO, Minna	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 27.04.2010
	Sivumäärä 64	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ( ) saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi MERKITYKSELLISTÄ MATKAILUA TANSANIAN AURINGON ALLA Tutkimus vapaaehtoistyöstä, sen matkailullisista vaikutuksista ja vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveista		
Koulutusohjelma Matkailun koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) PAUKKU, Päivi		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössä tutkittiin vapaaehtoistyötä ja siihen liittyvää matkailua Tansaniassa. Työssä selvitettiin vapaaehtoistyön matkailullisia vaikutuksia sekä miten vapaaehtoistyöntekijät kokivat aikansa Tansaniassa. Tutkimustehtävinä oli vapaaehtoistyöntekijöiden motiivit Tansaniaan lähtöön, mitä vapaaehtoistyö siellä oli sekä kuinka paljon vapaaehtoistyö oli matkailua. Työn tavoite oli siis selvittää Tansaniassa vapaaehtoistyön ohessa tapahtuvan matkailun osuutta.</p> <p>Tutkimustapoina on käytetty sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tapaa, jotta saataisiin mahdollisimman kattava tutkimus. Tutkimus toteutettiin havainnoinnilla Tansaniassa 14.11.2008 – 5.2.2009 välisenä aikana sekä Digium-kyselyllä entisille vapaaehtoistyöntekijöille 9.10. – 7.12.2009 välisenä aikana. Vastauksia kyselyyn saatiin 53 kappaletta eri puolilta maapalloa. Tutkimustuloksia purkaessa käytettiin sisällönanalyysejä.</p> <p>Tulosten pohjalta voitiin todeta, että suurin osa kyselyyn vastanneista piti vapaaehtoistyötä yhtenä matkailun muotona ja suurin osa matkusteli Tansaniassa vapaaehtoistyönsä ohella. Tärkeimmiksi motiiveiksi Tansaniaan lähtöön selvisivät Tansanian asema turvallisena valtiona sekä itsensä kehittäminen ihmisenä. Suurin osa vastaajista piti Afrikkaan ja paikallisiin ihmisiin tutustumista pääasiana Tansaniassa ololleen ja moni koki auttaneensa paikallisia yhteisöjä omalla vapaaehtoistyöllään.</p> <p>Työn ajankohtaisuus oli oleellinen asia tutkimusta tehdessä, sillä erilaiset turismin muodot kasvattavat suosiotaan maailmalla ihmisten tullessa tietoisemmiksi matkailun vaikutuksista yhteisöihin ja ympäristöön.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Vapaaehtoistyö, vapaaehtoisturismi, Tansania, vaihtoehtoinen turismi, ekoturismi, kvalitatiivinen tutkimus, kvantitatiivinen tutkimus		
Muut tiedot Liitteenä Digium – kysely, 6 sivua		

Author(s) IKONEN, Sini KATAVISTO, Minna	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 27.04.2010
	Pages 64	Language Finnish
	Confidential ( ) Until	Permission for web publication (X)
Title FAIR TOURISM IN THE TANZANIAN SUN Research about volunteer work as part of tourism and the motives of volunteer workers		
Degree Programme Degree Programme in Tourism		
Tutor(s) PAUKKU, Päivi		
Assigned by		
Abstract <p>The purpose of the thesis was to study volunteer work and tourism in Tanzania. The research problems were the motives of volunteer workers going to Tanzania, what volunteer work in Tanzania was about and, to what degree volunteer work was part of Tanzanian tourism. The aim of the thesis was to examine volunteer travel within tourism in Tanzania.</p> <p>The research methods were qualitative as well as quantitative, to make the thesis as comprehensive as possible. The study was conducted by observation during 14.11.2008 – 5.2.2009 in Tanzania and by an electronic questionnaire to former volunteer workers. The questionnaire was sent during 9.10. – 7.12.2009. The electronic inquiry was carried out with the help of Internet-based software called Digium. The number of responses was 53, from all over the world.</p> <p>According to the results, the majority of the respondents saw that volunteer work is a form of tourism and most of them travelled while doing volunteer work in Tanzania. The main motives for going to Tanzania were safety and stability of Tanzania, and developing themselves as persons. Most of the respondents saw that getting to know African culture and people was the main objective while in Tanzania. Furthermore, many respondents felt that they had helped local communities by volunteer work.</p> <p>The thesis was relevant as it was being conducted, due to the fact that many people are becoming more aware of the effects of travelling on local communities and nature.</p>		
Keywords Volunteer work, volunteer tourism, Tanzania, alternative tourism, eco tourism, qualitative research, quantitative research		
Miscellaneous Attachment: Digium – inquiry, 6 pages		

SISÄLTÖ

1	MATKAILUA TARKOITUKSELLA	3
2	KESTÄVÄ KEHITYS OSANA MATKAILUA.....	5
2.1	Vaihtoehtoinen turismi.....	8
2.2	Ekoturismi	10
3	MATKAILUN MERKITYS TANSANIASSA.....	11
3.1	Tansanian tärkeimmät matkailukohteet.....	12
3.1.1	Tansanian safareiden kehitys	12
3.1.2	Sansibar	14
3.2	Matkailun nykytilanne Tansaniassa.....	15
3.3	Maasaiden mailla	17
4	MATKAILU OSANA KANSAINVÄLISTÄ VAPAAEHTOISTYÖTÄ	19
4.1	Vapaaehtoistyö Afrikassa.....	20
4.2	Vapaaehtoistyöntekijän lähdön syyt ja motiivit	23
4.3	Vapaaehtoistyön hyödyt ja riskit.....	24
4.4	Vapaaehtoisturismi.....	26
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	28
5.1	Havainnointi lähestymistapana.....	29
5.2	Tiedon kerääminen kyselyn avulla	30
5.3	Sisällönanalyysi tutkimusaineiston käsittelytapana	33
5.4	Tutkimuksen luotettavuus.....	35
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	37
6.1	Vapaaehtoistyö Tansaniassa	38
6.1.1	Vapaaehtoistyö ja sen vaikutukset Tansaniassa	38
6.1.2	Vapaaehtoistyöntekijän lähdön motiivit.....	44

	2
6.2 Matkailu osana vapaaehtoistyötä	46
7 POHDINTA	51
LÄHTEET	56
LIITTEET	59
Liite 1. Digium-kysely	59

KUVIOT

KUVIO 1. Luonnossa tapahtuva turismi ja ekoturismi (Newsome ym. 2002, 13)	11
KUVIO 2. Afrikan vapaaehtoistyön SWOT	22
KUVIO 3. Vaihtoehtoisen turismin malli ja sen suhde vapaaehtoistyöhön (Wearing 2004, 211).....	27
KUVIO 4. Prosentuaalinen jakauma vastaajien koulutuksesta	37
KUVIO 5. Vapaaehtoistyön määrittelyä	39
KUVIO 6. Tansaniassa oloajan arviointia	40
KUVIO 7. Vapaaehtoistyön tärkeys	41
KUVIO 8. Prosentuaalinen jakauma siitä, mitä vastaajat tekisivät Tansaniassa sinne palatessa	43
KUVIO 9. Kuinka paljon oli vuorovaikutuksessa	44
KUVIO 10. Prosentuaalinen jakauma siitä, kenelle suosittelisi vapaaehtoistyötä Tansaniassa	49
KUVIO 11. Prosentuaalinen jakauma siitä, mitä palveluita käytti usein Tansaniassa	50

KUVAT

KUVA 1. Kehotus Ngorongorossa vieraileville.....	14
KUVA 2. Maasai-naisia kylässään koristeltuina turisteja varten	18
KUVA 3. Jätimme kädenjälkemme Tansaniaan	55

1 MATKAILUA TARKOITUKSELLE

Ekologisuuden ja eettisyyden tuominen osaksi matkailua on yleistynyt viime vuosina. Kestävän kehityksen periaatteiden odotetaan näkyvän niin matkailuyrittäjien kuin myös turistien käyttäytymisessä. Yhä useampi turisti vaatii ja odottaa lomaltaan merkityksellisyyttä ja intensiivisiä kokemuksia muista maisista ja kulttuureista. Kokemuksia kerätään matkalla mieluummin osallistumalla ja tekemällä kuin lukemalla tai kuuntelemalla oppaita. Vaihtoehdoisen turismin alueeseen kuuluva vapaaehtoisturismi täyttää nämä vaatimukset, ja etenkin kehittyvissä maissa vapaaehtoisturismi on sopiva tapa matkailun sekä paikallisen yhteisön kehittämiseksi. Työssä käsitellään tarkemmin myös kestävä kehityksen osuutta matkailussa sekä erikseen matkailua Tansaniassa.

Opinnäytetyön idea syntyi vuoden 2009 vaihteessa ollessamme Tansaniassa suorittamassa työharjoittelua vapaaehtoistyöorganisaatiolle. Yllätyimme huomattessamme, kuinka samanlaista vapaaehtoistyöntekijöiden toiminta oli verrattaessa turisteihin. Halu lähteä tutkimaan tarkemmin, kuinka paljon vapaaehtoistyön ohessa on matkailua ja mitkä ovat vapaaehtoistyöntekijöiden motiivit, olivat syynä tämän tutkimuksen tekoon. Lisäksi vapaaehtoistyön ja matkailun kombinaatio tuntui ajankohtaiselta ja mielenkiintoiselta aiheelta tutkimuksen kohteeksi.

Vapaaehtoisturismia esiintyy ympäri maailmaa, mutta tässä tutkimuksessa keskitytään Tansaniassa tapahtuvaan vapaaehtoistyöhön ja matkailuun. Tansaniassa tehdyt havainnot kulkevat tiiviisti osana tutkimusta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaista vapaaehtoistyötä Tansaniassa on, mitä vaikutuksia sillä mahdollisesti on, mitkä ovat vapaaehtoisten motiivit ja kuinka paljon he työn ohella matkustavat. Aihetta lähestytään matkailun näkökulmasta, sillä mielestämme kansainvälinen vapaaehtoistyö voidaan linkittää osaksi matkailua. Työssä esitellään myös Tansanian merkittävimmät matkailukohteet ja niiden synty sekä kerrotaan Tansanian matkailun nykytilasta. Ne selittävät osaltaan vapaaehtoistyön suosiota maassa ja sitä, minkä takia etenkin kehittyvissä maissa matkailun tulisi olla vastuullista. Lisäksi työssä käsitellään va-

vapaaehtoistyön hyviä ja huonoja puolia sekä yksilön että yhteisön kannalta sisällyttäen niihin matkailun näkökulma.

Tutkimusmenetelminä käytetään niin kvalitatiivista kuin kvantitatiivista menetelmää. Tutkimusaineistoa kerättiin Tansaniassa tehdyllä havainnoinnilla 14.11.2008. – 5.2.2009 sekä kyselylomakkeella, joka lähetettiin Tansaniassa vapaaehtoistyöhön osallistuneille. Tutkimusaineiston käsittelytapana käytetään teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Havainnoinnissa huomioitiin erityisesti, millaisia matkailupalveluita vapaaehtoistyöntekijät käyttivät ja kuinka paljon he matkustivat Tansaniassa ollessaan. Työ on kirjoitettu osittain synkronisesti; Tansanian kokemuksia on käsitelty sekä tietoperustassa että tutkimusosassa.

Tutkimusta voidaan käyttää tulevaisuudessa pohjana esimerkiksi vapaaehtoisurismien markkinoinnin suunnittelussa, ja työ sopii luettavaksi myös kaikille vapaaehtoistyöstä kiinnostuneille. Omien kokemusiemme kautta totesimme, että vapaaehtoistyö kasvattaa ihmisenä. Pidempiaikainen oleskelu kehitysmaassa tuo esille asioita, joita länsimaissa kasvaneet pitävät helposti itsensänselvyyksinä. Esimerkiksi puute puhtaasta vedestä, kunnollisesta kodista tai sähköstä ovat asioita, joihin länsimaissa ei ole totuttu. Tansaniassa paikalliset antoivat mielellään omistaan, jos vapaaehtoisilta jotain puuttui. He jaksivat aina olla positiivisia, vaikka sähköt olisivat menneet, ruokaa ei ollut tai vetä satoi rikkoen kodin katon. Huomasimme Suomeen palattuamme saaneemme arvomaailmoihimme uutta järjestystä. Tansania oli meille avartava kokemus, joka kulkee mukanaamme koko loppuelämämme.

2 KESTÄVÄ KEHITYS OSANA MATKAILUA

Ihmisten kulutuskäyttäytymisestä ja vastuun kantamisesta on viime vuosina puhuttu paljon, ja tieto kestävästä kehityksestä on lisääntynyt huomasti. Tällä on myös suuri vaikutus niin kansainväliseen matkailuun kuin turistien matkattomuksiinkin. Ihmisen omat arvot vaikuttavat hänen matkavalintoihinsa tai jopa siihen, haluaako hän lähteä matkalle ollenkaan. Tässä kappaleessa tarkastellaan, kuinka vastuullisuus näkyy nykyajan matkailussa ja sitä, kuinka se voi vaikuttaa vapaaehtoistyöhön lähtemiseen. On loogista, että kestävä kehityksen merkityksen kasvaessa myös turismissa uudet arvot nousevat pintaan (Pigram 2000, 375). Matkailijat vaativat enemmän ja haluavat saada erilaisia matkakokemuksia kuin esimerkiksi pakettimatkojen kulta-aikana. Kokee neet ja yhä valistuneemmat matkailijat haluavat matkailulta enemmän, ja muun muassa oppiminen ja koulutus tulevat olemaan koko ajan enemmän osana matkailua (Gartner & Lime 2000, 9).

Kokemattomia turisteja saattavat kiehtoa edelleen myös pakettimatkat, joilla he voivat vältellä yksilöllisiä ponnisteluja, päätöksen tekoa sekä vastuullisuutta. Kokeneemmat matkailijat taas kokevat tällaiset ”hoivaavat” pakettimatkat ärsyttäväksi ja haluavat jotakin, mikä sopii paremmin heidän kokemustensa ja kehityksensä tasolle. Nämä suuntautumisratkaisut matkailussa osoittavat, kuinka joustaviksi matkat ovat muuttumassa. Matkailijat kaipaavat yhä enemmän yksilöllisiä matkoja, joiden sisällön he voivat suunnitella itse tarpeidensa ja halujensa mukaan. Näistä seikoista johtuen voidaan tunnistaa yhä enemmän turisteja, jotka pystytään kategorisoimaan esimerkiksi seikkailijoiksi, tutkimusmatkailijoiksi, pyhiinvaeltajiksi, kulttuurin ”metsästäjiksi” tai eko-turisteiksi. Aikaisemmin erikoisina pidetyt matkavalinnat voivat nykypäivänä olla monelle arkisia lomavaihtoehtoja. (Boniface 2001, 4-5.)

Turismin haittavaikutuksista on puhuttu paljon, ja useimmiten nimenomaan niihin kiinnitetään huomiota turismia tutkittaessa. Turismin aiheuttamat vahingot ovat usein joko sosiaalisia, kulttuurillisia tai ympäristöllisiä. Matkailijoiden tulisikin tiedostaa oman läsnäolonsa aiheuttamat vaikutukset ja pyrkiä muuttamaan niitä positiivisiksi. Vastuullisesti toimittaessa turismin avulla voidaan

selvittää monia ongelmia. Joillakin alueilla turismi voi tarjota kokonaan uuden kehityksen tai elvyttää jo vireillä olevaa. (Boniface 2001, 92, 144.) Tämän päivän turistien tarpeet sekä heidän motiivinsa lähteä kohteisiin ovat muuttuneet paljon. Tämän huomioon ottaminen on hyväksi niin turisteille itselleen kuin myös itse matkailuelinkeinolle, sen yrittäjille, sekä koko yhteiskunnalle. Turistien osaa nykypäivänä tai tulevaisuudessa ei siis pidä aliarvioida, sillä heidän merkityksensä esimerkiksi kehitysmaiden yhteisöissä on kasvamassa. (Newsome, Moore & Dowling 2002, 1-9.)

Boniface (2001) määrittelee ns. dynaamisen turismin (Dynamic Tourism), jossa tarkastellaan muutoksia ja niiden seurauksia niin turisteissa kuin myös turismissa itsessään. Turistien tietoisuuden ja vastuullisuuden kehitys on suurin syy heidän tarpeidensa ja kiinnostuksen kohteidensa muuttumiseen. Usein ajatellaan esimerkiksi, että turistit tarvitsevat erinäisiä nähtävyyksiä ja tapahtumia, vaikka monesti heille riittäisi yksinkertaisesti toisten ihmisten seuraaminen sivusta. Ihmiset kaipaavat usein pois pääsyä arjesta ja haluavat luonnon rauhaan tai seikkailemaan ja testaamaan rajojaan. Yksi turismin peruselementistä onkin tarjota henkistä rikastumista ja uusia elämyksiä. (Boniface 2001, 8-14.)

Kestävän toiminnan edellytyksenä on, että se pystyy ylläpitämään elinkelpoisuutensa tietyllä alueella määrittelemättömän ajan (Gartner ym. 2000, 376). Ilmaston lämpenemisen myötä puhutaan yhä enemmän matkailun aiheuttamista päästöistä ja kuinka niitä voitaisiin vähentää. Jotta turismi voisi olla kestävä, on ajateltava sen vaikutuksia ympäristölle niin ekologisessa, sosiaalisessa kuin myös taloudellisessa mielessä. Valitettavan usein turismin ja luonnon välinen suhde esitetään vastakkaisina vaihtoehtoina; joko pitää suojella ympäristöä turismille tai suojella ympäristöä turismilta. Näitä ei kuitenkaan pitäisi nähdä toisiaan pois sulkevinä vaihtoehtoina. Tämän päivän kehityssuuntaus on, että pitäisi olla mahdollista taata, että turismiin liittyvä kehitys edistää myös ympäristöllistä parannusta. Kestävän turismin kehityksessä pitää ottaa huomioon herkästi vahingoittuva ympäristö ja yhtenäinen pitkän aikavälin linja ympäristön suojelun kanssa. Turismi on pääosin resurssien pohjalta toimivaa, mikä tarkoittaa, että turismi ja sen ympäristö eivät ole vain toisiinsa liittyviä vaan ne ovat toisistaan riippuvia. (Pigram 2000, 377.)

Kaikki matkailu on kuitenkin jossain määrin ekologisesti arveluttavaa, ja jotta kestävän matkailun periaatteet toteutuisivat, sen täytyy täyttää lukuisia ehtoja. Ensinnäkin matkailun on tapahduttava paikallisväestön ehdoilla, taloudellisen hyödyn on suuntauduttava kohdealueelle, ja osa tuloista olisi kyettävä suuntaamaan luonnonympäristön kunnon ylläpitämiseen ja parantamiseen. Erityisesti uusien kohteiden etsimisessä on otettava nämä kaikki osa-alueet huomioon ja huolehdittava näin niin globaalin kuin myös lokaalin kestävämmän kehityksen saavuttamisesta matkailun avulla. (Mustonen 2005.) Kestävän kehityksen tavoitteena turismissa on tarjota harmoniset, yhtenäiset ja mielekkäät lähtökohdat niin tämän päivän kuin myös huomisen turisteille (Pigram 2000, 382).

Eettiset ohjeet turismille

Ihmisten valveutumisen myötä eettiset arvot ovat tulleet osaksi yhä useamman ihmisen matkailua. Ne ovat myös tulevaisuudessa tarpeellisia, kun kansainvälisen matkailun uskotaan lähes kolminkertaistuvan 20 vuoden kuluessa. WTO (World Tourism Organisation) on laatinut matkailulle yhteiset eettiset ohjeet (The Global Code of Ethics for Tourism), jotka asettavat kehykset sille, kuinka vastuullisen ja kestävän kehityksen matkailun maailmassa suositeltaisiin toteutuvan. (The World Tourism Organisation's Global Code of Ethics for Tourism 2005.)

Ohjeiden ensimmäisessä pykälässä painotetaan ihmisten ja yhteisöjen välisen toiminnan osuutta turismissa. Keskinäinen yhteisymmärrys ja kunnioittaminen erilaisten kulttuurien ja ihmisten välillä ovat vastuullisessa turismissa sekä perusta että seuraamus. Matkailun kehittäjien ja turistien tulisi itse ottaa huomioon muiden osapuolten sosiaaliset sekä kulttuurilliset perinteet ja tavat jo ennen saapumistaan kohteeseen sekä siellä ollessaan. Seuraavassa pykälässä korostetaan matkustamisen tuomien täyttymysten merkittävyyttä. Esimerkiksi kasvatuksellinen tai kulttuurillinen ja kielellinen vaihto matkustamisen syinä ovat turismin hyödyllisiä muotoja, ja niihin pitäisi rohkaista. Kun matkustetaan avoimin mielin ja muistetaan nauttia yksinkertaisista asioista, kuten rentoutumisesta, voidaan parhaiten kokea elämyksiä ja samalla sivistää itseään.

Kolmannessa pykälässä keskitytään turismin osuuteen kestävässä kehityksessä. Kaikkien osapuolten tulee toimia niin, että ympäristö sekä taloudellinen hyöty ovat mielekkäitä niin nykyhetkellä kuin myös tulevaisuudessa. Erityisesti harvinaisia ja vahingoittuvia luonnonvaroja tulisi kunnioittaa ja turhaa roskauttamista välttää, sekä muutenkin ottaa huomioon kestävä kehityksen periaatteet matkustaessa. Neljännessä pykälässä muistutetaan paikallisten resurssien merkityksestä ja niiden suojelemisesta ja että paikallisilla yhteisöillä on ensisijaiset oikeudet ja velvollisuudet niihin. Turismin tulisi edesauttaa merkittävien kohteiden ylläpitoa, ja toiminnan pitäisi olla suunniteltu niin, että perinteet pystytään säilyttämään niitä standardisoimatta.

Seuraava pykälä muistuttaa, että paikallisten tulisi hyötyä turismista ja olla mukana sen toiminnassa. Kuudennessa pykälässä taas muistutetaan erityisesti matkailuyritysten osasta turismin kehittämisessä. Ne ovat vastuussa turistien informoinnista ja heidän turvallisuudestaan. Seitsemännessä pykälässä muistutetaan ihmisoikeuksista ja siitä, että jokaisella on oikeus lomailuun ja että turismia tulisi kehittää paikallisten viranomaisten kanssa yhteistyössä. Kahdeksannessa pykälässä kerrotaan liikkumisen vapaudesta; turisteilla ja vierailijoilla on oikeus liikkua paikoissa ilman, että heitä jollain tavalla syrjittäisiin. Viimeisessä pykälässä viitataan turismin parissa työskentelevien ihmisten oikeuksiin ja muistutetaan, että muualta tulleiden toimijoiden tulee liittyä paikalliseen kehitykseen ja kulttuurillisiin tapoihin. WTO:n jäsenet uskovat näiden ohjeiden auttavan etenkin kasvavan matkailun tuomien ympäristöllisten ja kulttuurillisten haittojen vähentämisessä ja samalla kohdealueiden paikallisten saaman hyödyn maksimoinnissa. (Mt. 2005.)

2.1 Vaihtoehtoinen turismi

Turismin mahdollisia trendejä tulevaisuudessa ja sitä, tulevatko ihmiset toimimaan vapaa-ajallaan kuten aikaisemmin, vai löydetäänkö uusia tapoja, joilla haastetaan omia taitoja, ei voida koskaan täysin ennakoida (Gartner ym. 2000, 1). Tässä alaluvussa pohditaan, miksi niin sanottu vaihtoehtoinen turismi (alternative tourism) voisi olla yksi tulevaisuuden trendeistä. Vaihtoehtoisella turismilla tarkoitetaan matkailua, joka on alun perin syntynyt vastapainoksi

tyypilliselle massaturismille (Fennell 2006, 5). Tähän matkailumuotoon voidaan lukea reppumatkaajat, vapaaehtoismatkaajat ja ylipäänsä sellainen turismi, missä motiivit matkailuun ovat yhteydessä luonnon sekä sosiaalisten ja yhteisöllisten arvojen huomioon ottamiseen. Vaihtoehtoisessa turismissa kiitettyä halu ottaa huomioon paikalliset sekä ympäristö, jossa liikutaan. (Newsome ym. 2002, 10.) Kun ihminen suunnittelee matkaa, on hänen mahdollisesti käytävä moraalinen keskustelu itsensä kanssa; millä kulkuvälineellä kuljetaan, mikä on oikea kohde tai miksi edes halutaan lähteä kauemmas kotoa. Ihmisen henkilökohtaiset näkemykset ja koulutus voivat vaikuttaa suuresti siihen, kuinka moraalisesti oikeana hän näkee matkansa tarkoitukset. Jotkut voivat perustella matkustelunsa sillä, että he tuovat rahaa paikallisille ja siten ovat hyödyksi kohteelle ajattelematta sen syvemmin vastuullisuuttaan matkustellessaan (Fennell & Malloy, 2007, 108). Kokeneemmat turistit suosivat vaihtoehtoisia turismia, sillä he näkevät matkailun suurempana kokonaisuutena ja haluavat matkallaan olla lähikontaktissa ympäristöönsä, tutustua erilaisiin kulttuureihin sekä ihmisiin.

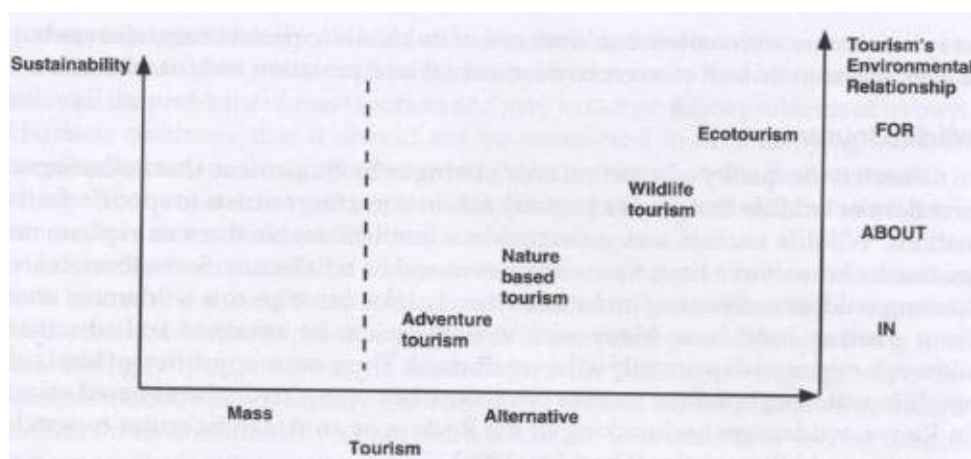
Siirryttäessä pois perinteisistä massaturismin paikoista on tärkeätä kiinnittää huomiota, mihin suuntaan matkailua lähdetään kehittämään. Vaihtoehtoisessa turismissa paikallisten huomioon ottaminen on oleellista ja esimerkiksi majoituksen suhteen on tärkeätä, että paikallisetkin pääsevät osallistumaan siihen. Jos turistit majoitetaan lähelle paikallisia ja heitä rohkaistaan vuorovaikutukseen heidän kanssaan, voidaan saavuttaa molemminpuolista mielihyvää. Tällainen järjestely onnistuu vain, jos paikalliset ovat halukkaita tähän ja pääsevät vaikuttamaan järjestelyihin. Kun molemmat osapuolet pystyvät toimimaan yhteistyössä toistensa kanssa, saadaan aikaan aidompi, merkityksellisempi ja tyydyttävämpi kokemus molemmille, turisteille sekä paikallisille. (Smith & Eadington 1992, 17.) Vaihtoehtoisessa turismissa esille nousee turistien mahdollisuus olla osana suurempaa yhteisöä ja yksilön omat arvot ovat ponnistuslautana kohti kestävämpää turismia.

2.2 Ekoturismi

Turismi on maailman nopeimmin kasvava elinkeino, ja nopeimmin kasvava komponentti siinä on ekoturismi. Turismiteollisuuden pitääkin ottaa yhä enemmän vastuuta sen vaikutuksista. Taloudellisen hyödyn lisäksi kiinnitetään yhä enemmän huomiota myös muihin vaikutuksiin. (Newsome ym. 2002, 8.) Ekoturismissa luonto on keskeisessä osassa ja peruseriaatteena on, etteivät luonnon ominaispiirteet saisi muuttua siitä, mitä ne olivat ennen matkaa. Joissakin ekoturismin määritelmässä, kuten myös kestävässä turismissa, lisäksi kulttuurin ja paikallisen kansan kunnioittaminen kuuluvat osaksi turismia (The International ecotourism society 1990). Esimerkiksi lähipalveluiden käyttö ja kulku paikallisilla kulkuvälineillä tai kävellen voidaan laskea ekoturismiksi. Myös näin säästetään luontoa ja tuetaan paikallista toimintaa.

Newsome ja muut (2002, 8) määrittelevät ekoturismin pääsääntöisiksi tavoitteiksi edistää kestävästä kulutuksesta ympäristönsuojelun, kulttuurin elvyttämisen ja taloudellisen kehityksen ja erilaistamisen kautta. Taloudellisella kehittämisellä tarkoitetaan tässä ekoturismin kannalta tärkeiden kohteiden lähistöllä asuvien ihmisten taloudellista kannattamista. Ekoturismiin kuuluu viisi keskeistä periaatetta, joiden edellytetään toteutuvan: se pohjautuu luontoon ja sen suojeluun, se on ekologisesti kestävä, ympäristöllisesti sivistävää, paikallisesti hyödyttävää ja tuottaa turistille mielihyvää. (Newsome ym. 2002, 14–15.)

Ekoturismi saatetaan sekoittaa helposti tavalliseen luontomatkailuun. Luonnossa tapahtuvaa turismia voi selventää jakamalla se mm. kolmeen eri tyyppiin: seikkailuturismi (turismia luonnossa), ympäristöön pohjautuva turismi ja ekoturismi (turismia luonnon hyväksi) (Newsome ym. 2002, 12–13, ks. kuvio 1). Jotkut matkailuyritykset saattavat käyttää hyväkseen ekoturismin suosion kasvua ja markkinoivat toimintaansa ekoturismina, vaikka todellisuudessa ne saattavat rahastaa toiminnasta, joka ei pitkällä aikavälillä ole hyväksi luonnolle. Ekoturistin on siis syytä olla tarkkana, sillä erityisesti kehittyvissä maissa ei välttämättä ole tarkkoja sääntöjä siitä, mitä ekoturismi on. (Ekoturismi - vastuullisesti luonnossa 2009.)

KUVIO 1. Luonnossa tapahtuva turismi ja ekoturismi (Newsome ym. 2002, 13)

Kehittyviin maihin matkustamisen ennustetaan lisääntyvän samalla, kun matkojen maantieteelliset pituudet kasvavat. Todella suuria ekoturismin kohdealueita onkin tällä hetkellä vain Afrikassa sekä Pohjois-Amerikassa (Ympäristö ja kehitys ry 2010). Ekoturismin monet puolet olivat havaittavissa myös Tansaniassa. Esimerkiksi Serengetin kansallispuisto oli hallittua ekoturismialuetta, kun taas Sansibarin saarella niin sanotut ekomatkailuyritykset veivät turisteja uimaan delfiinien kanssa, minkä uskoisi lähinnä häiritsevän delfiinien luontaista elämää. Turismin vaikutukset luonnonalueilla ovat usein ristiriitaisia. Luonnonsuojelu ja turismi yhdistettynä voi aiheuttaa seuraavia vaikutuksia: tuoda alueelle sisäänpääsymaksujen kautta varoja suojeluun tai paikallisiin kehitysprojekteihin, lisätä ihmisten arvostusta luonnonvaroja kohtaan, valveuttaa myös paikallisia ihmisiä toimimaan ja hyötymään alueesta, sekä lisätä turistien ja/tai matkailuoperaattoreiden tietoisuutta vastuullista matkustamista kohtaan. Epäsuorasti ekoturismi voi myös vaikuttaa lisäämällä poliittista ja taloudellista tukea luonnonalueiden, kuten kansallispuistojen, suojeluun ja johtamiseen. Samalla turismi tällaisilla alueilla voi kuitenkin aiheuttaa alueen ylikuormittamista, ylikehittämistä, saastuttamista ja muita kulkuvälineiden aiheuttamia haittoja, sekä villieläinten häiriköintiä. (Newsome ym. 2002, 18–20.)

3 MATKAILUN MERKITYS TANSANIASSA

Tansania sijaitsee Itä-Afrikassa, aivan päiväntasaajan alapuolella ja on pinta-alaltaan noin 2,8-kertainen Suomeen verrattuna. Asukkaista 30 – 40 % on

muslimeja, muita uskontoja ovat esimerkiksi kristinusko ja erilaiset luonnonuskonnot. Lisäksi Tansaniassa on noin 120 erilaista etnistä ryhmää, muun muassa Banturyhmän heimoja ja Maasaita. Viralliset kielet ovat englanti ja suahili. Maan talous on nykyään kasvussa 5 – 6 % vuosivauhdilla, vaikka edelleen maan budjetti nojaa pitkälti ulkoa saatavaan kehitysrahoitukseen. (Afrikka-seura 2009.) Ilmastonsa ja laajan pinta-alansa ansiosta Tansaniassa on värikäs luonnonympäristö ja rikas eläinkunta, joista syntyy Tansanian ehdottomat matkailuvaltit. Seuraavissa alaluvuissa käsitellään Tansanian safareiden ja Sansibarin saaren kehitystä sen tärkeimmiksi matkailukohteiksi.

3.1 Tansanian tärkeimmät matkailukohteet

3.1.1 Tansanian safareiden kehitys

Laajan nisäkäskunnan ansiosta safariteollisuus on kehittynyt Itä-Afrikassa ensimmäisen maailmansodan jälkeisiltä ajoilta ja muodostaa nykyään perustan sen turismille. Sana safari tulee alun perin suahilin kielen sanasta ”matka” ja se rinnastetaan usein eurooppalaisten saapumiseen Afrikkaan. Alun perin matkat esikoloniaalisena aikana maanosan läpi olivat karavaaneja, jotka kuljettivat tuotteita, kuten öljyä, nahkaa ja sarvikuonojen sarvia, Afrikan sisämaasta rannikolle vaihdettavaksi merenkävijöiden kanssa. Sansibarista (tarkastellaan seuraavassa alaluvussa) tuli tätä kautta suosittu kaupankäynnin keskus, jossa myös käytiin vilkasta orjakauppaa. Lisäksi Sansibarista tuli merkittävä lähtöpaikka matkailijoille, jotka menivät safareille sisämaahan. (Shackley 2006, 57–58.)

Eurooppalaiset olivat vallanneet yli 90 % Afrikasta vuoteen 1914 mennessä ja samalla sinne saapui myös uudentyyppisiä matkailijoita. Aikaisemmat vierailijat olivat olleet tutkimusmatkailijoita, mutta nyt maahan saapui enemmän myös mukavuudenhaluisia matkailijoita. Matkustaminen Itä-Afrikkaan helpottui Suezin kanavan auettua ja turisteja, joita houkutteli lähinnä villieläinten metsästys, saapui maahan. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen vierailijat kiinnostuivat entisestään alueista, jotka nykyään tunnetaan Serengetin ja Ngorongoron kansallispuistoina. Suuren muutoksen metsästysafareihin pysyvästi

toi moottoriajoneuvojen käyttöönotto. Autoilla vierailijoita kuljetettiin parhaisiin ampumispaikkoihin, ja nykyään nämä reitit toimivat verkostoina korkealuokkaisten majoituskohteiden välillä. (Mts. 59–60.)

Safarit olivat romantisoituja 1920-luvun loppupuolella ja rikkaat asiakkaat saattoivat tuoda safareille mukanaan kotoisia mukavuuksia. Tämä mielikuva safareista on pysynyt tänäkin päivänä ja monet yritykset kohdentavat safarinsa moderneille safarivierailijoille, jotka arvostavat nostalgisuutta ja ovat valmiita maksamaan siitä paljon. Safaritoiminta koki laskun toisen maailmansodan aikana, mutta kasvoi jälleen 1950-luvulla lentoteknologian kehittyessä. Lopullinen turismin laajentuminen Itä-Afrikkaan alkoi 1970-luvulla kun safarialueet aukesivat myös keskiluokkaisille. (Mts. 60.)

Metsästyssafareihin kohdistuneen kiinnostuksen kasvulla oli kuitenkin hintansa, kuten metsästyimpien lajien ahdinko. Metsästyksen tuomat ongelmat helpottuivat, kun aseet vaihtuivat kameroihin ja eläinten valokuvaamisesta tuli suosituin aktiviteetti matkailijoiden keskuudessa, edistäen samalla erillisten riista-alueiden syntymistä (myöhempiä kansallispuistoja). (Shackley 2006, 60.) Serengetin kansallispuistossa ja Ngorongoron kraatterilla aiemmin suosittujen metsästyskohteiden vähentyminen on yhä huomattavissa, sillä muun muassa sarvikuonokanta on siellä nykyään pieni, ja jäljelle jääneitä pyritään suojelemaan salametsästykseltä. Alueella liikkuvat aseistetut vartijat ovat tästä hyvä esimerkki.

KUVA 1. Kehotus Ngorongorossa vieraileville

Tansania ja muu Itä-Afrikka oli 1980-luvulle asti suosituin kohde safarikävijöille ja villieläin harrastajille. Yksityiset yritykset kuljettavat turisteja kansallispuistoissa tai riistansuojelualueilla, ja tarjoavat majoituksia majoissa sekä erilaisilla telttailualueilla puistojen läheisyydessä. Useimmat safarimatkustajat vierailevat kansallispuistoissa vain nähdäkseen eläimiä ja ottaakseen niistä kuvia, mutta vielä löytyy myös järjestäjiä, jotka järjestävät lisänä metsästystä. Suurin houkute turisteille on kuitenkin useimmiten Afrikan ”big five:n” (elefantti, leijona, puhveli, leopardi ja sarvikuono) näkeminen. Yksi suosituimmista ajankohdista safarille on seeprojen ja gnuu antilooppien vuosittainen vaellus (The Great Migration) Etelä-Kenian Maasai Maran kansallispuiston ja Serengetin eteläpuolen välillä. Loistavien safareiden lisäksi Tansanian vetovoimatekijöitä ovat muun muassa Kilimanjaro (Afrikan korkein vuori), Serengetin tasangot, Ngorongoron kraatteri (myös suosittu safarikohde) ja Sansibar. (Shackey 2006, 57,60.)

3.1.2 Sansibar

Kulttuurillisesti Tansanialla on myös paljon tarjottavana. Erityisesti Tansanian suosituin saari, Sansibar, on tunnettu niin valkoisista hiekkarannoista kuin rik-

kaasta historiasta ja kulttuurillisesta tarjonnastaan. Oikeastaan Sansibar on Intian valtameressä sijaitseva saariryhmä, mutta sen pääsaari (viralliselta nimeeltään Unguja) tunnetaan maailmalla Sansibarina (Zanzibar). Tässä työssä Sansibarista puhuttaessa tarkoitetaan nimenomaan tätä saarta. Ensisijaisesti turisteja Sansibarille houkuttelevat sen upeat hiekkarannat ja koralliriutat. Saaren itä- ja pohjoispuolen rannat ovatkin täynnä hotelleja tai paikallisten ylläpitämiä pienempiä turistibungaloweja. Siitä huolimatta saarelta löytyy yhä myös eristyneempiä paikkoja rauhaa rakastaville, sillä suureksi massaturismikohteeksi se ei ole vielä muuttunut. (Myllys 2009.)

Tansanian mantereelta Sansibarille tultaessa voi tuntua kuin kyse olisi eri maasta, mitä se olikin vuoteen 1964 asti, kunnes se yhdistyi silloisen Tanganyikan kanssa ja syntyi nykyinen Tansanian yhdistynyt tasavalta. Sansibarin kulttuurillisen ja historiallisen keskuksen muodostaa länsirannikolla sijaitseva Stone Town. Stone Town on kansainvälinen kaupunki, jonka väestö muodostuu afrikkalaisista, intialaisista, arabialaisista, eurooppalaisista sekä kaikkien näiden sekoituksista. Kaupunki on hyvin kiehtova ja siellä voi yhä nähdä hyvässä kunnossa olevia historiallisia rakennuksia, arabialaisia kartanoita, palatseja sekä pienillä kujilla sijaitsevia basaareja. Stone Town onkin ansainnut UNESCO:n maailmanperintölistalla. Sansibarin muita erikoisuuksia ovat muun muassa vain siellä asuva apinalaji Sansibaringueretsa sekä suuret mausteplantaasit. (Finke 2006, 627–629.) Sansibariin on hyvät kulkuyhteydet, siellä on oma lentokenttä ja lisäksi Stone Town toimii satamakeskuksena, jonne Tansanian mantereelta tulevat ihmiset pääsevät muutaman tunnin laivamatkalla.

3.2 Matkailun nykytilanne Tansaniassa

Afrikan matkailu on nousussa ja etenkin kehitysmaihin matkustetaan yhä enemmän. Maailman matkailujärjestö UNWTO (United Nations World Tourism Organization) ilmoitti vuonna 2006 Afrikassa turistien määrän kasvavan nopeimmin, sitä edellisenä vuonna siellä vieraili 41 miljoonaa turistia, vuotuisen kasvuprosentin ollessa 10 %. Erityisesti Saharan eteläpuolinen Afrikka, mukaan lukien Tansania, on suosittua aluetta. Massaturismi tällä alueella on silti

vähäistä ja se kohdistuu pääosin pakettimatkojen Etelä-Afrikkaan. Myös kotimaan matkailun oletetaan kasvavan, vaikka se on vielä hyvin vähäistä köyhissä maissa, kuten Tansaniassa. (Ängeslevä 2007.) Kotimaan matkailua hidastaa muun muassa terveys- ja turvallisuusriskit sekä vaikeudet kotimaan taloudessa (Shackley 2006, 49). Tansaniassa yhä ilmenevä korruptio heikentää etenkin paikallisen matkailuelinkeinon kasvua. Afrikan eri valtioiden olisikin hyvä toimia yhteistyössä myös matkailullisesti, jolloin rajojen ylitykset helpottuisivat ja samalla paikalliset hyötyisivät yhteisöperusteisesta matkailusta (Ängeslevä 2007).

Vuonna 2005 Tansaniassa kävi 650 000 turistia tuoden maahan samalla yli 860 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria. Matkailu onkin Tansanian yksi merkittävimmistä ulkomaisten tulojen lähteistä. Turistien määrä kasvoi huomattavasti 1990-luvun lopussa. Vuonna 1999 Tansanian turismipolitiikka uudistettiin, tavoitteena edistää kulttuurillisesti ja sosiaalisesti hyväksyttävää, ympäristöystävällistä sekä ekologisesti ja taloudellisesti kestävä matkailua. Parhaimmillaan matkailu tuo tuloja paikalliselle väestölle, valitettavasti turistien rahat päätyvät kuitenkin harvemmin kohdemaan ihmisille. Tansaniassa ulkomaiset yrittäjät hallitsevat edelleen matkailubisnestä, mutta toimenpiteisiin on ryhdytty tätä vastaan. Paikallisten yrittäjien mahdollisuuksien parantamiseksi on luotu luottojärjestelmiä ja lainsäädännön mukaan ulkomaalainen ei saa esimerkiksi toimia turistioppaana. Vuonna 2005 turismi työllisti reilut 200 000 tansanialaista. Turismi on huomioitu myös kansallisessa taloudellisen kasvun ja köyhyyden vähentämisstrategiassa, ja etenkin kulttuuri- ja ekoturismia pidetään tärkeinä keinoina maaseudun köyhyyden vähentämisessä. Ne tukevat yrittäjyyttä syrjäseuduilla tarjoten samalla turisteille kosketuksen paikalliseen kulttuuriin, kuten Maasai-heimojen elämään. (Kärkkäinen 2007)

Tansaniassa on erikseen järjestetty Kulttuurillinen Turismi Ohjelma (Cultural Tourism Programme), jonka perusti Alankomaiden kehitys organisaatio (Netherlands Development Organisation) vuonna 1995, Maasai-yhteisön pyynnöstä. Maasait kaipasivat tukea turismin muodon perustamisessa, joka mahdollistaisi sen, että myös he pystyisivät hyötymään päivittäisistä turisteista. Ohjelma tarjoaa erilaisia paikallisten järjestämiä kulttuurillisia retkiä. Pyrkimyksenä on tarjota vierailijoille mahdollisuus tutustua läheltä paikallisten jokapäiväiseen

elämään ja heidän kulttuuriinsa. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan toimia kilpailijoina safareiden järjestäjille, vaan järjestää lisääktiviteettia safareiden ohelle. Ohjelmia on tarjolla lähinnä Pohjois-Tansaniassa, missä myös suosituimmat safarit sijaitsevat. (Finke, 2006, 64–65.)

Kulttuurilliset ohjelmat työllistävät paikallisia ja parantavat heidän talouttaan sekä antavat turisteille aidon kuvan heidän elämästään. Tansanian Kulttuurillinen Turismi Ohjelma saikin vuonna 1999 TO DO! palkinnon sosiaalisesti vastuullisesta turismista. Palkinto jaetaan vuosittain saksalaisen Studienkreis für Tourismus und Entwicklung organisaation toimesta. (Cultural Tourism Programme 2006.) Ohjelmilla on myös riskinsä, kuten paikallisten liiallinen länsimaalaistuminen ja heidän oman kulttuurinsa vähittäinen menettäminen. Toisaalta esimerkiksi Maasai-heimolaiset saattavat jäädä jälkeen kehityksestä jos heidät luokitellaan ”alkuasukkaiksi”. Esimerkiksi kehittyneen teknologian käyttö Maasaiden keskuudessa ei sovi kaikkien turistien mielikuvaan heimolaisista.

3.3 Maasaiden mailla

Matkailulla on usein vaikutuksia kohdemaan kulttuuriin ja paikalliseen väestöön. Tansaniassa esimerkkinä turismin vaikutuksesta kulttuurin tuhoutumiseen ovat Maasait. Maasait ovat Itä-Afrikassa asuva heimo, joka tunnetaan ylpeistä satureistaan ja koristeellisista asuistaan. Maasaiden elinalueita on kutistettu safaritoiminnan tieltä pienille alueille entisaikojen tuhansien neliökilometrien alueesta, ja muuttuva maailma on pakottanut myös Maasait muuttamaan omia traditioitaan. Vaikka lehmien kasvatus on pysynyt Maasai-heimon keskuudessa vahvana elinkeinona, Maasai-kulttuurista on tullut iso osa tansaniaalaista turismia. Monen turistin safariloman kohokohta on Maasai-soturin (morani) tapaaminen ja monet moranit ovat löytäneet itselleen tulonlähteen poseeraamalla turisteille. Turistien vierailut Maasai-kylissä (boma) ovat arkipäivää heimolaisille, kuten myös erilaisten Maasai-kulttuuriin kuuluvien esineiden kauppaaminen turisteille. Valitettavasti Maasai-heimolaisten kulttuurin myyminen turisteille ei hyödytä heimoa tarpeeksi, vaarana onkin heimon oman

kulttuurin muotoutuminen turisteille sopivaksi näyttelyksi. (Finke 2006, 446–447.)

KUVA 2. Maasai-naisia kylässään koristeltuina turisteja varten

Tutustuimme moniin Maasai-heimolaisiin, jotka asuivat Tansanian entisessä pääkaupungissa Dar es Salaamissa, joko opiskelujen tai työn takia. He elivät niin sanottua normaalia elämää, kuitenkin omia perinteitä ja kulttuuria kunnioittaen. Lisäksi safarilla ollessamme kävimme tutustumassa Maasai-kylään Pohjois-Tansaniassa, jossa tarkoituksena oli nähdä ”oikeiden” Maasai-heimolaisten elämää. Toisaalta on aina kokemus saada nähdä täysin uusi kulttuuri, mutta niin meitä kuin monia muitakin kosketti Maasaiden tilanne. Nykypäivänä heidän elinkeinonsa voi olla enemmän turistien ihmettelyn kohteena olo kuin karjankasvatus.

Kehitysmaiden länsimaalaistuminen on nykyään monien matkailijoiden mielessä. On syytä pohtia, onko oikein matkustaa paikkoihin, joissa turismia ei normaalisti löydy ollenkaan. Globalisaatio on saavuttanut jo kaukaisimmatkin kansat, joten vaikka matkustaminen tiettyihin paikkoihin on kyseenalaista, on muistettava, kuinka paljon sekä matkailija että paikallinen henkilö hyötyvät kulttuurien kohtaamisesta (Milonoff, Rantala & Lahdenmäki 2007, 175 – 176). On kuitenkin muistettava kunnioitus muita kulttuureja kohtaan, ja pyrittävä mieluummin vaihtamaan kokemuksia kuin tarjota omaa kulttuuriaan ja tapo-

jaan muille. Loppujen lopuksi matkustamisen yhtenä tavoitteena ovat uudet kokemukset ja uusista maista oppiminen.

4 MATKAILU OSANA KANSAINVÄLISTÄ VAPAAEHTOISTYÖTÄ

Kansainvälistä vapaaehtoistyötä voi tehdä monin tavoin. Esimerkiksi Kehitysyhteistyön palvelukeskus (Kepa) lähettää vapaaehtoisia maailmalle noin 4 – 12 kuukauden mittaisille ajanjaksoille. Lyhytaikaista vapaaehtoistyötä kuvailtaessa puhutaan usein *työleireistä*. (Milonoff ym. 2007, 174). Tässä työssä ei eritellä vapaaehtoistyötä työleireihin, vaan käsitellään vapaaehtoistyötä kokonaisuutena matkailun ohessa.

Vapaaehtoistyö on yleishyödyllistä työtä paikallisen väestön hyväksi, eivätkä työntekijät saa työstä varsinaista palkkaa. Yleensä vapaaehtoistyöhön lähtijältä ei vaadita erillistä koulutusta. Joissain tapauksissa, varsinkin pidempiaikaisissa projekteissa, järjestö itse kouluttaa työntekijät tehtäviinsä. (Timonen-Verma & Storlund 2002, 4.) Kuten Tansaniassa huomasimme, kovinkaan monella vapaaehtoistyöhön lähteneellä ei ollut koulutusta tekemiinsä projekteihin. Näitä projekteja olivat muun muassa englannin kielen opetus, niin aikuisille kuin lapsillekin (3 – 12-vuotiaat), HIV-valistus sekä tietokoneen käytön opetus. Toisaalta esimerkiksi sairaanhoitoalalla ja rakennusalalla toimivilla piti olla alan koulutus.

Se, kuinka hyvin vapaaehtoistyöntekijöiden työprojektit onnistuvat, on viime kädessä heistä itsestään kiinni. Kuitenkin, jotta vapaaehtoistyö pystyisi pitkällä aikavälillä olemaan hyödyllistä, tarvitaan taustalle organisaatio luomaan toiminnalle taustapuitteet sekä vastaanottamaan vapaaehtoisia. Ilman organisaatiota vapaaehtoistyöntekijöiden välittäminen Tansaniaan olisi lähes mahdotonta. Esimerkiksi työviisumin saaminen ilman vapaaehtoisorganisaatiota on vaikeaa. Vapaaehtoistyöntekijä maksaa järjestölle ylläpidosta ja muista hänestä aiheutuvista kuluista. Milonoff ja muut (2007) mainitsevat vapaaehtoistoiminnasta aiheutuvien kulujen olevan esimerkiksi toimiston ylläpito, va-

kuutukset ja paikallisten työntekijöiden palkat (Milonoff ym. 2007, 175). Osallistumismaksuilla vältetään se, ettei vapaaehtoisen työpanos muodosta järjestävälle organisaatiolle lisäkuluja. Vapaaehtoistyötä organisoivat järjestöt ovat usein voittoa tavoittelemattomia, eli kaikki sille maksetut rahat ovat ainoastaan kulujen kattamiseen. Monet organisaatiot, jotka välittävät vapaaehtoistyöntekijöitä, ovat niin sanottuja kansalaisjärjestöjä (nongovernmental organization, NGO). NGO on voittoa tavoittelematon järjestö, joka on riippumaton hallituksesta (Smith 2006, 154).

Vapaaehtoistyöhön lähtevän pitäisi valita huolella järjestö, jonka kautta matkustaa. Monet järjestöt antavat tarvittaessa vanhojen vapaaehtoistyöntekijöiden yhteystiedot, joilta voi halutessaan tiedustella järjestön toimivuutta ja työtehtäviä. Tätä kannattaa käyttää hyväksi, koska valitettavasti löytyy myös monia järjestöjä, jotka saattavat haluta vain vapaaehtoistyöntekijän rahat, eivätkä ne ole kiinnostuneita yhteisöjen auttamisesta (Griffith 2007, 157). Organisaatioon tutustuminen ennalta on myös tärkeää siinä mielessä, että löytää haluamansa auttamiskohteen, sillä eri organisaatiot tarjoavat erilaisia projekteja, eikä kaikilta löydy kaikkea.

Vapaaehtoistyö on monitahoinen prosessi, josta hyötyvät niin paikallinen yhteisö kuin vapaaehtoistyöntekijä. Paikallisten auttamisen lisäksi vapaaehtoistyön avulla tutustutaan paikallisiin ihmisiin, heidän elämäänsä sekä kulttuuriinsa. Huomasimme vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa ollessamme, että osalle heistä nämä seikat tuntuivatkin olevan pääsyytä miksi he olivat lähteneet Tansaniaan.

4.1 Vapaaehtoistyö Afrikassa

Afrikka on viime aikoina noussut suosikkiasemaan nuorten vapaaehtoistyöntekijöiden keskuudessa, jättäen taakseen muun muassa Australian ja Thaimaan Tansanian noustessa kolmen suosituimman maan joukkoon Afrikan vapaaehtoiskohteista (Griffith 2007, 520). Tämän voi huomata esimerkiksi vapaaehtoisjärjestöjen mainoksia selatessa. Perusteena Afrikan suosioon voi olla, että Afrikka on monelle nuorelle maanosa, johon ei muuten lähtisi. Tan-

sanian suosion kasvua voidaan selittää myös Keniassa vallitsevan epävakaaan tilanteen vuoksi. Aiemmin matkailijoiden suosiossa olleen Kenian yleinen turvallisuustilanne on vaikeasti ennakoitavissa ja esimerkiksi massatapahtumissa rauhattomuuksia saattaa syntyä helposti (Kenia: matkustustiedote 2010).

Maanosana Afrikka on riippuvainen monista eri avustusjärjestöistä. Afrikkaan lähtee monesti eri alojen asiantuntijoita vapaaehtoistyöhön jopa muutamaksi vuodeksi, mutta myös muutamien viikkojen niin sanottuja työleirejä on mahdollisuus suorittaa Afrikassa (Griffith 2007, 531). Afrikassa on paljon erilaisia kohteita, joissa vapaaehtoistyöntekijöitä tarvitaan. Esimerkiksi englannin kielen opetuksen huomasimme olevan yksi suosituimmista töistä Tansaniassa. Monelle kulttuurierot opetustavoissa voivat olla kuitenkin shokki. Tansanian kouluissa käytetään avoimesti keppiä kurittamiseen, mikä voi aiheuttaa erimielisyyksiä vapaaehtoistyöntekijöiden ja koulun opettajien välille. Tansaniassa ollessamme ainakin yksi vapaaehtoistekijä lopetti koulussa opettamisen oppilaiden kurituksen takia. HIV/AIDS-valistus on myös erittäin tärkeä vapaaehtoistyön kohde; vuonna 2006 Afrikassa oli noin 24,7 miljoonaa HIV/AIDS-potilasta (Griffith 2007, 520).

Seuraavassa kuviossa havainnollistetaan vapaaehtoistyön vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia sekä uhkia kehitysmaissa.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> – ihmisten vahva auttamisen halu – yhteisön hyötyminen – vahvat paikalliset kontaktit 	<ul style="list-style-type: none"> – välinpitämättömyys – organisaatioiden sekaavuus – ryhmänvetäjien kokemattomuus – organisaation heikko sisäinen viestintä – järjestön kokemattomuus – järjestäytymättömyys – asioiden loppuun vieminen
MAHDOLLISUUDET	UHAT
<ul style="list-style-type: none"> – matkailun trendit – yhteisön auttaminen – Afrikka tarvitsee vapaaehtoisapua 	<ul style="list-style-type: none"> – epävakaus taloudessa – järjestön kokemattomuus – korruptio – luotettavuus

KUVIO 2. Afrikan vapaaehtoistyön SWOT

Afrikka on loistava maanosa vapaaehtoistyöhön, sekä siinä samassa tapahtuvaan matkailuun. Monet vapaaehtoistyöntekijät Tansaniassa yhdistävät työhönsä usein ainakin yhden safariretken, ja monesti vapaaehtoistyöorganisaatiot auttavat safareiden järjestämisessä. Etenkin kehitysmaissa vapaaehtoistyö kaipaa kuitenkin enemmän organisoitumista.

4.2 Vapaaehtoistyöntekijän lähdön syyt ja motiivit

Musick ja Wilson (2007) ovat tuoneet esille kuusi erilaista motiivia, joita voidaan käyttää selvittäessä vapaaehtoistyöntekijän syitä tehdä vapaaehtoistyötä. Ensimmäisenä ovat vapaaehtoistyöntekijän arvot: vapaaehtoistyön tekeminen on heille tärkeää omien arvojen perusteella. Toisena motiivina on oppiminen uusista asioista, kulttuureista ja ihmisistä. Kolmantena listalla on sosiaalinen motiivi, se lisää vapaaehtoistyöntekijän yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja voi olla iso vaikuttaja päätettäessä vapaaehtoistyöhön lähdöstä. Oman urakehityksen parantaminen vapaaehtoistyön avulla toimii myös motiivina. Vapaaehtoistyöstä voi saada uutta tietoa työelämään tai löytää uuden uran. Myös vapaaehtoistyöntekijän halu löytää ratkaisuja omiin ongelmiin toimii motiivina vapaaehtoistyölle. Esimerkiksi tutkimusten mukaan ihminen, jolla on sairaus, useimmiten toimii vapaaehtoistyössä saman sairauden parissa, koska hän haluaa ymmärtää omaa sairauttaan. Viimeisenä motiivina mainitaan vapaaehtoistyöntekijän oma henkinen kasvu. (Musick & Wilson 2007, 57–63.) Lisäksi lähtiessään matkalle ihmisten päätös lähtemiselle pohjautuu useisiin psykologisiin luonteenpiirteisiin, kuten seikkailunhaluun, rauhan ja rentoutuksen etsimiseen ja koulutuksen tai uusien kokemusten hankkimiseen. Kuitenkaan mikään näistä ei riitä kumoamaan yhtä ihmisen perustarvetta eli turvallisuutta. (Santana 2003, 67.)

Musickin ja Wilsonin (2007, 23) mukaan vapaaehtoistyö on altruismiin perustuvaa työtä. Altruismi on vapaaehtoista, toisia auttavaa toimintaa, josta ei odoteta palkitsemista. Yleisesti voidaan sanoa, että vapaaehtoistyön motiivina toimivat epäitsekkäät syyt, mutta jossain tapauksissa vapaaehtoistyöntekijällä voi olla pohjana myös itsekkäitä syitä, kuten sosiaalisen arvostuksen kohottaminen tai uusien ystävyksien hankkiminen. (Leskinen 2003, 13.)

Vapaaehtoisturistit voidaan jakaa kahteen ryhmään. Matkailuun keskittyneet (*vacation-minded*), joiden matka keskittyy enimmäkseen matkailuun, mutta siihen liittyy myös vapaaehtoistyötä, sekä vapaaehtoistyöhön keskittyneet (*volunteer-minded*), jotka käyttävät suurimman osan matkastaan vapaaehtoistyön tekemiseen. Vapaaehtoistyöhön keskittyneelle ihmisille vapaaehtoistyö on siis

itsessään koko toiminnan keskipiste. Matkailuun liittyvän vapaaehtoistyön motiivit voidaan ryhmittää neljään osaan:

- 1) kulttuuriin tutustuminen ja siihen sisälle pääseminen, korostaen niin sanottua aidon kohteen etsintää
- 2) altruismiin liittyen, vapaaehtoistyökijän halu jakaa hyvää muille
- 3) halu tavata samanhenkisiä ihmisiä eli muita vapaaehtoismatkailijoita
- 4) halu opettaa omalle perheelle uusia arvoja tai yhdistää matkailijan omia perhesiteitä. (Mustonen 2006, 65–66.)

Myös erilaiset luonnonmullistukset saattavat toimia syynä vapaaehtoistyöhön lähtemiselle. Esimerkiksi vuoden 2004 Aasian tsunamin jälkeen ihmiset matkustivat sinne jälleenrakentamaan tuhoutuneita kohteita. (Griffith 2007, 158.) Myös Yhdysvaltoihin kohdistuneet terrori-iskut vuonna 2001 aiheuttivat vapaaehtoistyöntekijöiden määrän kasvun hetkellisesti Yhdysvalloissa, koska ihmiset tuntevat kriisin sattuessa tarpeen tehdä asioille jotain (Musick & Wilson 2008, 370–371).

4.3 Vapaaehtoistyön hyödyt ja riskit

Koska vapaaehtoistyö tapahtuu ihmisen omasta tahdosta ja vapaa-ajalla, voidaan sen avulla toteuttaa itseään ja löytää jopa syvempiä merkityksiä itseltään ja identiteetistään (Arai 2004, 151). Vapaaehtoistyön kautta voidaan oppia paljon uusia asioita eri kulttuureista tavoilla, jotka eivät ole välttämättä mahdollisia tavallisen matkailun keinoin (Griffith 2007, 157).

Parhaassa tapauksessa vapaaehtoistyössä molemmat sekä auttaja että autettava saavat kokemuksia, joista on hyötyä elämässä. Vapaaehtoistyö on auttamista, jossa autettavalle pyritään antamaan hyöty, jonka avulla hän pystyy jatkamaan elämäänsä paremmin kuin aikaisemmin. Tutustuimme matkallamme moniin suomalaisopiskelijoihin, jotka olivat tulleet Tansaniaan auttamaan paikallisia erilaisissa sosiaalisissa sekä lääketieteellisissä ongelmissa. Esimerkiksi kaksi suomalaisopiskelijaa teki sosiaalityötä Tansanian pohjoisosissa, auttaen muun muassa HIV-potilaita sekä vanhoja ihmisiä elämän tavalli-

sisä askareissa. Lisäksi monet kättilöopiskelijat auttoivat paikallisissa sairaaloissa synnytyksissä sekä vauvojen hoidossa. He toivat omaa osaamistaan vieraaseen kulttuuriin ja tapoihin, auttaen samalla paikallisia uusien tekniikoiden sekä tapojen osalta.

Myös vapaaehtoistyöntekijälle matkasta voi olla paljon hyötyä tulevaisuudessa. Tekemästään vapaaehtoistyöstä voi saada paljon kokemusta eri aloilta, joista voi olla hyötyä hakiessa työpaikkaa (Griffith 2007, 157). Moni nuori vapaaehtoistyöntekijä käyttää luultavammin hyväkseen kokemuksiaan vapaaehtoistyöstä tulevaisuudessa hakeutuessaan työelämään (Wearing 2004, 212). Vapaaehtoistyön hyötyjä auttajalle ovat myös muun muassa keino tutustua maahan suhteellisen halvalla, samalla auttaen paikallista yhteisöä. Vapaaehtoistyö antaa auttajalle mahdollisuuden kasvattaa omaa tietoisuuttaan maailmasta, erinäisistä ongelmista sekä yksilön vastuullisuudesta yhteisöä kohtaan. (Griffith 2007, 163.)

Vapaaehtoistyöstä löytyy myös erilaisia riskejä sekä autettavan yhteisön että auttajan kohdalla. Lyhytaikaisen vapaaehtoistyöntekijän on varauduttava, että hänen tekemällään työllä ei ole pitkän ajan vaikutusta kehitysmaassa (mts. 167). Erityisesti voittoa tavoittelemattomien (not-for-profit) organisaatioiden johtamistaitoja ja niiden puutetta kritisoidaan. Niiden puuttuessa ei voida tarjota vapaaehtoistyökokemuksia, jotka tuottaisivat molemminpuolista hyötyä niin vapaaehtoistyöntekijälle kuin -organisaatiollekaan. (Graham 2004, 28.) Mekin koimme tämän matkallamme Tansaniassa. Järjestössä, jossa olimme ei ollut seuranta projektista. Tämä tarkoitti sitä, että esimerkiksi englannin kielen opettaminen paikallisille ei välttämättä edennyt. Yhden opettajan lähdettyä projektista seuraavaa opettajaa ei opastettu siitä, mihin kurssilla oli viimeksi jääty.

Toisen esimerkin lyhytaikaisen vapaaehtoistyön haitoista saimme eräiltä Tansaniassa oleskelevilta suomalaisilta. Heidän tarkoituksenaan oli perustaa paikallisille oma teatteriryhmä, jonka avulla voitaisiin lisätä yhteisöllisyyttä sekä saada paikallisia oppimaan uusia asioita itsestään. Kolmen kuukauden ajan ryhmä tapasi muutaman kerran viikossa, järjestäen lopuksi yhteisen näytöksen. Vaikka heillä oli aluksi ongelmia paikallisten osallistumisessa, he saivat

lopulta aikaan näyttävän produktion. Suomalaisryhmä ja paikalliset saivat varmasti paljon kokemuksia myöhempää elämää varten, mutta valitettavasti heidän työnsä meni hukkaan, koska heidän työtään ei jatkettu. Tällaisia produktioita olisi hyvä jatkaa yhteisön hyvän vuoksi.

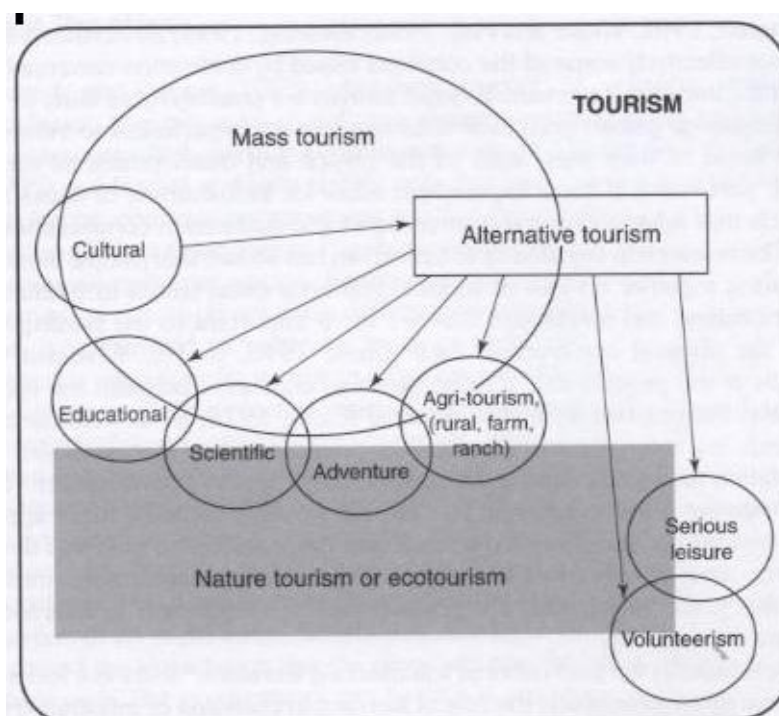
Nuoria vapaaehtoistyöntekijöitä Tansaniassa seurattessamme, epäilimme monesti heidän motiiveitaan siellä oloon. Monet nuoret keskittyivät enemmän juhlimiseen tai rannalla olemiseen auttamisen sijaan. Pelkkä ystävyysuhteiden luominen paikallisiin ei riitä vapaaehtoistyöksi. Auttajan on myös sitouduttava projektiinsa sekä pyrittävä pitkäaikaiseen kehitykseen auttamalla seuraavia vapaaehtoistyöntekijöitä jatkamaan tätä projektia. Vapaaehtoistyöhön lähtevän tulisikin muistaa, miksi hän lähtee matkalle, sekä vapaaehtoistyön olevan eri asia kuin normaali lomamatka. Voidaan kuitenkin olettaa, että monelle nuorelle vapaaehtoistyö matkustettaessa on vain keino päästä paikkoihin, mihin ei ehkä normaalilomalla menisi, eikä näin täytä vapaaehtoistyön tarkoitusta. Vapaaehtoistyön ohella tapahtuvaa matkailua kritisoidaankin usein siitä, kuinka se täyttää vain matkustajan omat motiivit, eikä huomioi autettavaa yhteisöä tarpeeksi (Milonoff ym. 2007, 175).

4.4 Vapaaehtoisturismi

Muun muassa Mustonen (2006, 115–116) ja Wearing (2001, 30) luokittelevat vapaaehtoisturismiin kuulumaan vaihtoehtoisen turismin (*alternative tourism*) alle. Wearing (2001, 1) erittelee vapaaehtoisturismiin (*volunteer tourism*) sisältävän turistin, joka erinäisistä syistä menee lomalle, jossa hän osallistuu joko yhteisön tai luonnon auttamiseen. Vapaaehtoisturismissa turisti etsii kokemusta, joka samalla kehittää häntä itseään ihmisenä sekä auttaa paikallista yhteisöä tai luontoa.

Kansainvälistä vapaaehtoistyötä on tapahtunut kauan ilman, että sen on nähty olevan osa turismia. Ilmiö matkustaa ulkomaille vapaaehtoistyöhön näyttäisi alkaneen jo vuonna 1915 ja Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (The Organization for Economic Co-operation and Development, OECD) arvioi, että vuonna 1990 oli yli 33 000 ulkomailta vapaaehtoistyötä tehneitä, jotka

osallistuivat projekteihin, pääasiassa kehitysmaissa. Kansainvälinen vapaaehtoistyö sisältää tavallisesti aina jonkinlaista matkailua, ja kuten Wearing kuviossaan havainnollistaa (ks. kuvio 3) käsitteet, jotka sisällytetään niin vaihtoehtoiseen turismiin kuin myös järjestölliseen vapaaehtoistyöhön, limittyvät toisiinsa. Tarjoten täten matkailun muodon, joka sulkee sen yhteyden massaturismiin ja kuuluu käsitteeseen, johon liittyy altruistisesti motivoitua matkustusta. (Wearing 2004, 210–211.)

KUVIO 3. Vaihtoehtoisen turismin malli ja sen suhde vapaaehtoistyöhön (Wearing 2004, 211)

Matkailijalle vapaaehtoisturismi antaa mahdollisuuden kehittää itseään ihmisenä matkailijan päästessä oppimaan uusista kulttuureista ja tavoista. Jokainen vapaaehtoisturisti luo omat kokemuksensa matkastaan riippuen matkan tarkoituksesta, ennakoasenteista ja – käsityksistä, sekä turistin ja kohde- maan väleistä. Vapaaehtoisturisti voi löytää itsensä melkein mistä vain, teke- mässä melkein mitä vain. Työtehtäviä on tarjolla laajalta alueelta, esimerkiksi lääketieteen tai luonnonsuojelun aloilta. Iso osa vapaaehtoisturismia on lähei- nen yhteys paikallisiin ihmisiin ja kulttuuriin. (Wearing 2001, 2 – 3.) Vapaaeh- toistyölle tunnusomaiset pääpiirteet voidaan tiivistää seuraavanlaisiksi: alt-

ruismiin sekä omaan etuun perustuva motivaatio, työn sosiaalinen rooli ja auttaminen sen panoksena (Stebbins 1992, 18).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Tansaniassa tehtyjen havaintojen ja vapaaehtoistyötä tehneille lähetetyn kyselyn avulla, kuinka paljon matkailu on osana kansainvälistä vapaaehtoistyötä. Tähän liittyen selvitettiin myös vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveja sekä sitä, minkälaista vapaaehtoistyö yleisesti on. Tutkimusongelmat muodostuivat seuraavanlaisiksi:

1. Minkälaista vapaaehtoistyö on ja mitä vaikutuksia sillä on?
2. Mitkä ovat vapaaehtoistyöntekijöiden motiivit työhön lähdeittäessä?
3. Kuinka paljon matkailu on osana vapaaehtoistyötä?

Kvantitatiivisia (määrällisiä) ja kvalitatiivisia (laadullisia) tutkimuksia vertaillaan usein vastakkainasettelussa, vaikka ne voivat toimia myös toisiaan täydentävinä lähestymistapoina. Tällöin näitä on käytännössä vaikea tarkkarajaisesti erottaa toisistaan. Yksi tapa hyödyntää molempia tutkimustapoja on käyttää kvalitatiivista tutkimusta kvantitatiivisen esikokeena. Tällöin tarkoituksena on taata, että aiotut mitattavat seikat ovat tarkoituksenmukaisia tutkimuksen ongelmien kannalta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 125.) Erilaisten tutkimusperinteiden lähentymistavasta käytetään myös termiä *mixed methods*, jossa määrällinen ja laadullinen tutkimusperinne yhdistävät voimansa. Tällöin pyritään jonkin tutkittavan ilmiön kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen: siinä tulkinnallinen perspektiivi laajenee ja se saa uusia sävyjä, kun yleinen ja yksityinen näkökulma täydentävät toisiaan. (Jokivuori & Hietala 2007, 180 – 181.) Tässä tutkimuksessa olemme hyödyntäneet tällaista tutkimusstrategiaa. Tutkimus on kuitenkin pääosin kvalitatiivinen eli laadullinen, jossa käytetään empiiristä analyysiä. Empiirisessä analyysissä lähdeaineistoa tuottavien henkilöiden tunnistettavuus häivytetään (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 22.)

5.1 Havainnointi lähestymistapana

Havaintotiedot tuovat esiin tutkittavan ilmiön oleelliset puolet todellisuutta vastaavasti ja rikkaassa muodossa. Tutkimusongelmaan pyritään empiirisellä tasolla vastaamaan havainnon objekteja koskevien tietojen perusteella. Tiedon hankintatapa määräytyy myös sen mukaan, tarkastellaanko ilmiötä objektiiviselta vai subjektiiviselta kannalta. (Helakorpi 1999, 49.) Havainnoidessamme tutkimme tilannetta objektiivisesta näkökulmasta. Tällöin ilmiötä pyritään tarkastelemaan sellaisena kuin se esiintyy jossakin ympäristössä edellyttäen, että havainnot eivät ensisijaisesti ole riippuvia tutkimuksen kohteena olevien ihmisten tajunnasta (mts. 49).

Kyselyiden ja haastattelujen avulla voidaan selvittää, mitä tutkittavat ajattelevat ja miten he *havaitsevat*, mitä ympärillä tapahtuu. Ne eivät kuitenkaan kerro, *mitä todella tapahtuu*. Havainnoinnin avulla voidaan tarkkailla, *mitä todella tapahtuu* ja toimivatko ihmiset niin kuin he sanovat toimivansa. (Hirsjärvi ym. 2000, 199.) Havainnoinnilla on mahdollista saada objektiivista tietoa ihmisten käyttäytymisestä ja ulkoisista käyttäytymisedellytyksistä, mutta ei erityisen hyvin siitä, mitä tarkkailtavat henkilöt ovat käyttäytymisellään ”tarkoittaneet”. Tästä syystä onkin hyvä täydentää havainnointi haastattelulla tai kyselyllä, jolla saadaan enemmän subjektiivisia tietoja. (Helakorpi 1999, 49.)

Tutkijan huolellinen havainnointi tuottaa erityisesti tietyissä matkailullisissa tilanteissa usein lukuja parempaa tutkimustietoa (Veal 1997, 127). Suurin etu havainnoinnissa on, että sen avulla saadaan suoraa tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden toiminnasta ja käyttäytymisestä. Sen avulla päästään luonnollisiin ympäristöihin ja se välttää keinotekoisuuden, joka on monien muiden menetelmien rasitteena. Havainnointi on erinomainen menetelmä muun muassa kun tutkitaan tilanteita, jotka ovat vaikeasti ennakoitavissa ja nopeasti muuttuvia. Lisäksi ihmisten vuorovaikutusta toisten ihmisten sekä ympäristön kanssa on helppoa tutkia havainnoinnilla. Havainnoinnin haittoina pidetään muun muassa sitä, että havainnoija saattaa itse häiritä tilannetta, tai jopa muuttaa tilanteen kulkua, tai hän saattaa sitoutua emotionaalisesti tutkittavaan ryhmään tai tilanteeseen. Tällöin tutkimuksen objektiivisuus kärsii. Joissakin havainnoinnin tilanteissa voi myös olla vaikea tallentaa tietoa välit-

tömästi, jolloin tutkijan pitää luottaa vain muistiinsa ja kirjata muistiinpanot myöhemmin. (Hirsjärvi ym. 2000, 200–201.)

Havainnoinnin avulla pystyttiin paikan päällä seuraamaan, kuinka monesti arvostettuna pidetty vapaaehtoistyö todellisuudessa toimii, kuinka vapaaehtoistyöntekijät käyttäytyvät, ja millä motiiveilla he siellä työskentelevät sekä minkälaista heidän matkustelunsa oli. Havainnointi perustuu ajankohdalle 14.11.2008 – 5.2.2009, jolloin olimme Tansaniassa suorittamassa työharjoittelua. Tänä aikana havainnoimme vapaaehtoistyötä yleisesti, sekä niitä vapaaehtoistyöntekijöitä, jotka tänä aikana Tansaniassa toimivat. Asuimme samassa talossa vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa, ja olimme tiiviisti tekemisissä heidän kanssaan. Hankitusta havaintomateriaalista oli myös kyselylomakkeen teossa hyötyä ja se toi lisäsyvyyttä kysymyksiin.

Havainnointi toteutettiin osallistuvana, kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmänä. Tämä tarkoittaa, että havainnointi oli vapaasti tilanteessa muotoutuvaa ja havainnoijat osallistuivat ryhmän ja organisaation toimintaan. Tällöin tutkija ei ole vain fyysisesti mukana, vaan pyrkii myös jakamaan elämäkokemuksia ryhmän jäsenten kanssa ja muodostaa oman roolin ryhmässä. (Hirsjärvi ym. 2000, 201.) Havainnoinnin objektiivisuus saattoi tästä syystä hieman kärsiä, sillä osalle vapaaehtoistyöntekijöistä syntyi vahvoja mielipiteitä esimerkiksi vapaaehtoisorganisaatioita kohtaan, jolloin muiden mielipiteet saattoivat vaikuttaa myös omiin havaintoihimme. Havainnoinnissa keskityttiin kuitenkin pääosin yleiseen tarkkailuun, eikä niinkään tiettyjen ihmisten käyttäytymiseen tai mielipiteisiin. Paikan päällä pystyttiin muun muassa seuraamaan, kuinka paljon vapaaehtoistyöntekijät olivat paikallisten kanssa tekemisissä, mitä mahdollisia seurauksia sillä oli, miten ihmiset käyttivät vapaa-aikansa, ja kuinka paljon se sisälsi matkailuun liittyvää toimintaa.

5.2 Tiedon kerääminen kyselyn avulla

Tutkimusaineistoa kerättiin Digiumissa tehdyn sähköisen kyselylomakkeen (ks. liite1) avulla, joka lähetettiin sähköpostilinkkinä 230 vapaaehtoistyöntekijälle. Kysely lähetettiin ensimmäisen kerran 9.10.2009 ja vastaamatta jääneille

lähetettiin muistutus 25.10.2009. Kysely suljettiin 7.12.2009, kun todettiin, että vastauksia oli tutkimuksen kannalta kertynyt tarpeeksi. Kyselyyn vastasi 53 henkilöä, jolloin vastausprosentti oli 23 %. Kyselylomakkeella lähdettiin kartoittamaan ja muuttamaan mitattavaan muotoon niitä asioita, jotka omien havaintojemme perusteella halusimme selvittää, jotta tutkimuksesta tulisi mahdollisimman perusteellinen ja mielekäs.

Kyselymenetelmä on tehokas, sillä se säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä, sekä sen avulla on mahdollista saada laaja tutkimusaineisto (Hirsjärvi ym. 2000, 182). Sähköiseen kyselylomakkeeseen päädyttiin, koska eri puolilta maailmaa tulleita vapaaehtoistyöntekijöitä olisi muuten ollut mahdotonta tavoittaa. Lisäksi täten pystyttiin kyselemään eri ajankohtina Tansaniassa työskennelleitä ja otannasta tuli monipuolisempi kuin, jos kaikki vastaajat olisivat olleet samasta ryhmästä. Kyselylomakkeessa aineistoa kerätään standardoidusti ja siinä kohdehenkilöt muodostavat otoksen tai näytteen tietystä perusjoukosta. Standardoituus tarkoittaa sitä, että jos halutaan esimerkiksi saada selville vastaajan koulutus, sitä on kysyttävä kaikilta täsmälleen samalla tavalla. (Hirsjärvi ym. 2000, 180.)

Kyselylomakkeen hyvinä puolina pidetään sitä, ettei tutkija olemuksellaan tai läsnäolollaan vaikuta vastauksiin, toisin kuin esimerkiksi haastattelussa. Lisäksi kyselylomake mahdollistaa sen, että voidaan esittää runsaasti kysymyksiä, etenkin jos on käytetty valmiita vastausvaihtoehtoja. Luotettavuutta lisää myös se, että kysymys esitetään kaikille täysin samassa muodossa, eikä siinä ole vivahteita äänenpainoissa tai sanamuodoissa. Erityisenä etuna sähköisessä kyselylomakkeessa on se, että tutkimusaluetta voi laajentaa laajemmalle maantieteelliselle alueelle ja vastaaja voi itse valita sopivimman vastausajankohdan ja pohtia rauhassa vastauksiaan. (Valli 2001, 30–31.)

Lisäksi kyselylomakkeen etuna on, että aineisto voidaan käsitellä nopeasti tallennettavaan muotoon ja analysoida se tietokoneen avulla. Kyselyn käytön heikkouksia ovat kuitenkin muun muassa: ettei voida tietää miten vakavasti vastaajat ovat tutkimukseen suhtautuneet ja ovatko he vastanneet rehellisesti, eikä tiedetä miten onnistuneita annetut vastausvaihtoehdot ovat vastaajan näkökulmasta olleet. Lisäksi ei voida tietää, miten hyvin vastaajat olivat selvillä

siitä alueesta, josta kysymykset esitettiin tai olivatko he laisinkaan perehtyneet asiaan. (Hirsjärvi ym. 2000, 182.) Erityisesti tätä seikkaa pohdittiin vastauksia analysoitaessa, sillä kysyttäessä mielipidettä vapaaehtoistyön vaikutuksista paikalliseen turismiin, saatiin paljon toisistaan eroavia vastauksia. Tämä saattoi johtua siitä, etteivät kaikki vastaajat olleet tietoisia, kuinka monet asiat voivat vaikuttaa matkailullisesti. Tämä ei kuitenkaan merkittävästi vaikuttanut tutkimuksen tuloksiin, koska kysymys oli tarkoitettu ainoastaan mielipiteitä kartoittavaksi.

Muita kyselylomakkeen käytön mahdollisia heikkouksia on esimerkiksi, että siihen voidaan vastata väärin tai epätarkasti, eikä tarkennuksien pyytäminen ole mahdollista, varsinkin jos kyselyyn on vastattu anonyymisti. Kyselylomakkeita käytettäessä myös vastausprosentti jää usein alhaiseksi, kuten kävi myös tässä tutkimuksessa. Tämä oli kuitenkin jo odotettavissa, koska kysely lähetettiin niin monelle, eikä kaikista yhteystiedoista oltu täysin varmoja ovatko ne enää käytössä. Tavoitteeksi olikin asetettu saada mahdollisimman laaja otos maantieteellisesti ja ikäluokittain, eikä vastausprosentin mukaan.

Kyselyssä käytettiin erilaisia kysymysmuotoja, riippuen siitä haluttiinko vastauksia analysoida kvalitatiivisin vai kvantitatiivisin menetelmin. Monivalintakysymykset ovat kysyttävälle mielekkäitä ja ne nopeuttavat kyselyn täyttämistä. Useimpiin lisättiin kuitenkin myös avoin vastausvaihtoehto, jotta saataisiin esiin myös sellaisia näkökulmia, joita ei ennalta voitu arvata. Tällaiset kysymykset ovat strukturoidun ja avoimen kysymyksen välimuotoja (Hirsjärvi ym. 2000, 186). Lisäksi käytettiin asteikkoihin, eli skaaloihin perustuvia kysymystyyppejä, joissa esitettiin väittämiä ja vastaajat valitsivat vastausvaihtoehdon sen perusteella, kuinka voimakkaasti samaa tai eri mieltä he ovat annetun väittämän kanssa. Nämä kysymystyypit tehtiin 5-portaisiksi.

Kolmas käytetty kysymystyyppi oli kokonaan avoimet kysymykset, joissa vastaajat saivat vapaasti kirjoittaa haluamansa vastauksen. Avoimia kysymyksiä puolustellaan muun muassa seuraavasti: vastaajat voivat ilmaista itseään omin sanoin, ne mahdollistavat motivaatioon liittyvien seikkojen tunnistamisen ja auttaa monivalintatehtäviin annettujen poikkeavien vastausten tulkinnessa. Monivalintakysymysten etuja ovat muun muassa: helppous vastausten vertai-

lussa, vastaajat tunnistavat helpommin kysyttävän asian, sen sijaan että heidän pitää muistaa se, sekä vastausten käsittelyn ja analysoinnin helppous. (Hirsjärvi ym. 2000, 188.)

Tässä tutkimuksessa avoimien kysymysten avulla haluttiin selvittää nimenomaan motivaatioon liittyviä seikkoja. Kyselyn tarkoituksena ei ollut selvittää, mitä vapaaehtoiset olivat Tansaniassa tehneet, vaan miksi he olivat sinne lähteneet ja miten he itse näkivät työskentelynsä ja sen vaikutukset. Monivalinta-kysymyksiä käytettiin taustamuuttujien, kuten sukupuolen, iän ja koulutuksen, selvittämiseen. Kysely täytettiin anonymisti.

Lisäksi kyselyssä oli viisi asteikkoihin perustuvaa kysymystyyppiä, joita käytettiin kartoittamaan muun muassa asioiden tärkeyttä vapaaehtoistyöntekijöille tai sitä, kuinka paljon he käyttivät tiettyjä palveluita Tansaniassa ollessaan. Tämän tyyppisillä kysymyksillä pystyttiin saamaan tietoa vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveista ja siitä, kuinka heidän oleskelunsa mahdollisesti vaikutti paikallisiin. Avoimilla kysymyksillä, joita kyselyssä oli kolme, selvitettiin miksi vastaajat olivat ylipäänsä lähteneet Tansaniaan, kuinka kauan he siellä oleskeliivat ja kuinka kauan siitä he tekivät vapaaehtoistyötä. Lisäksi kysyttiin, kokivatko he itse vapaaehtoistyönsä vaikuttaneen jotenkin Tansanian matkailuun. Tällä kysymyksellä haluttiin selvittää ovatko vapaaehtoistyöntekijät itse tietoisia niistä seikoista, joita tässä tutkimuksessa tarkastellaan.

5.3 Sisällönanalyysi tutkimusaineiston käsittelytapana

Sisällönanalyysin pyrkimyksenä on saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Sen avulla voidaan tarkastella kvalitatiivisin keinoin kerätyn tutkimusmateriaalin sisältöä. Sisällönanalyysillä saadaan kerätty aineisto järjestetyksi johtopäätöksien tekoa varten. Se on kuitenkin tapa tarkastella vain tutkimusaineistoa, ei käyttäytymistä, eikä sen tarkoitus ole tuottaa lopullisia johtopäätöksiä. Sisällönanalyysi ikään kuin *tuottaa raaka-aineet teoreettiseen pohdintaan, mutta itse pohdinta tapahtuu tutkijan järjellisen ajattelun keinoin.* (Grönfors 1985, 161.) Tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä ja sa-

malla lisätä informaatioarvoa luomalla hajanaisesta aineistosta mielekästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Laadullisen aineiston sisällönanalyysi voidaan tehdä kolmella eri tavalla, jotka ovat aineistolähtöinen, teorialähtöinen ja teoriaohjaava. Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysi tehtiin teoriaohjaavasti. Tällöin analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta myös aikaisempi tieto ohjaa tai auttaa analyysiä. Aikaisempi tieto on analyysissä tunnistettavissa, mutta sen tarkoitus ei kuitenkaan testata tätä tietoa, vaan aukoa uusia ajatusuria. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.) Tämän työn tietoperustassa tarkasteltiin matkailun eri muotoja, vapaaehtoistyötä ja vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveja, näitä tietoja on käytetty hyväksi kyselyn vastausten sekä havainnoinnin analysoinnissa.

Kyselystä saadut vastaukset siirrettiin Digiumista ensin Excel-taulukkoon, jossa vastaukset jaoteltiin niin, että strukturoitujen ja puolistrukturoitujen kysymysten vastaukset siirrettiin SPSS-ohjelmaan, missä niistä pystyttiin tekemään taulukkoja tai diagrammeja. Tällä tavoin lukuja oli helpompi käsitellä ja analysoida. Avoimien kysymysten vastauksia analysoitiin tarkastelemalla niitä yksi kerrallaan. Seuraavaksi kaikki vastaukset jaoteltiin tutkimustehtävien mukaan ja epäolennainen materiaali poistettiin. Vastaukset jaettiin seuraavien aihealueiden alle: taustatiedot, vapaaehtoistyö Tansaniassa ja sinne lähdön motiivit sekä matkailun osuus vapaaehtoistyössä.

Taustatietoihin lukeutuivat kysymykset sukupuolesta, kansallisuudesta, iästä, koulutuksesta ja ammatista. Osioon, jonka tarkoituksena oli selvittää vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveja sekä tutkia tarkemmin vapaaehtoistyön olemusta, lukeutuivat yhteensä yhdeksän kysymyksen vastaukset. Kysymystyyppejä oli erilaisia, joten vastausten analysoiminen tässä osiossa oli haastavaa.

Tutkimuksen tärkein analysointiosio, eli matkailun ja vapaaehtoistyön suhde, sisälsi tutkijoiden oman havainnoinnin lisäksi kyselyssä seitsemän kysymystä. Vapaaehtoistyöntekijöiltä kysyttiin avoimella kysymyksellä, kuinka pitkä oli heidän vapaaehtoistyöjaksonsa ja kuinka kauan he viipyivät yhteensä Tansaniassa. Tämä kysymys tehtiin, koska oletettiin, että useat olivat varanneet itselleen aikaa myös pelkästään lomailuun tai matkusteluun. Puolistrukturoitu-

jen kysymysten avulla kysyttiin, minkä tyyppisiä matkoja vapaaehtoistyöntekijät olivat Tansaniassa tehneet ja minkä kautta he olivat matkansa järjestäneet (ks. liite1). Lisäksi avoimella kysymyksellä haluttiin tietää, kuinka paljon vapaaehtoistyöntekijöiden mielestä heidän työnsä Tansaniassa on auttanut sen turismia. Lopuksi kysyttiin, kenelle vastaajat suosittelisivat vapaaehtoistyötä Tansaniassa ja mitä palveluita he eniten Tansaniassa käyttivät. Erityisesti avoimien kysymysten vastauksien analysointia helpotettiin aineiston kvantifiointilla. Tämä tarkoittaa, että vastauksista laskettiin, kuinka monta kertaa sama asia esiintyi vastauksissa ja sen perusteella pystyttiin tekemään johtopäätöksiä (Tuomi ym. 2009,120).

5.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden arvioiminen on olennaista kaikissa tutkimuksissa. Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään yleensä validiteetin (tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on luvattu) ja reliabiliteetin (tutkimustulosten toistettavuus) käsittein. Näitä käsitteitä käytetään kuitenkin pääasiassa määrällisissä tutkimuksissa. (Tuomi ym. 2009, 136.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on hyvä ottaa huomioon seuraavia asioita:

- aineiston keruu ja miten se on tapahtunut, mahdolliset ongelmat
- tutkimuksen tiedonantajat, kuinka monta henkilöä, millä perusteella heidät on valittu, miten heihin on otettu yhteyttä ja niin edelleen
- tutkimuksen kesto
- aineiston analyysi, miten analysointi tehtiin ja miten tuloksiin ja johtopäätöksiin päädyttiin
- tutkimuksen raportointi, miten aineisto on koottu ja analysoitu. (Mts. 136, 140–141.)

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta voidaan parantaa tutkijan tarkan selostuksen avulla tutkimuksen toteuttamisesta. Tällöin esimerkiksi haastattelu- ja havainnointitutkimuksessa tulisi kertoa olosuhteista ja paikoista, joissa aineistot on kerätty. Lisäksi laadullisessa aineiston analyysissä on keskeistä

luokittelujen tekeminen ja niistä lukijalle kertominen, jolloin tutkijan tekemien johtopäätösten perusteet ovat helpommin havaittavissa. Tässä lukijaa auttaa, jos tutkimuselostetta rikastutetaan esimerkiksi suorilla haastatteluteksteillä tai muilla autenttisilla dokumenteilla. (Hirsjärvi ym. 2000, 214–215.)

Tämän tutkimuksen reliabiliteettia parantaa se, että tietoa on kerätty kyselylomakkeella ja näin jokaiselle on esitetty täsmälleen samat kysymykset. Koska tutkimuksen aineiston toisena keruumenetelmänä oli havainnointi, ei tutkimusta ole mahdollista toistaa täysin samoin menetelmin. Havainnoinnissa ei myöskään täysin voitu välttyä subjektiivisilta näkemyksiltä.

Tutkimuksessa kerättiin tietoa Tansaniassa vapaaehtoistyössä olleilta henkilöiltä. Saimme kansalaisjärjestöltä listan vapaaehtoistyöntekijöiden sähköpostiosoitteista. Emme kuitenkaan voineet olla täysin varmoja, että lista sisältää ainoastaan vapaaehtoistyöntekijöitä. Vääränlaisilta vastaajilta pyrittiin välttämään liittämällä kyselyn alkuun tarkka ohjeistus keiden kyselyyn tulisi vastata. Vastauksista päätellen kaikki vastaajat olivat vapaaehtoistyöntekijöitä. Tutkimuksen analysoinnissa huolellinen luokittelu ja epäolennaisten vastausten poistaminen lisää tutkimuksen luotettavuutta. Määrällisten vastausten analysoinnissa SPSS-ohjelma mahdollisti luotettavat tulokset. Laadullisten vastausten ja havainnoinnin avulla kerätyn aineiston johtopäätöksissä luotettavuutta paransi se, että tutkijoita oli kaksi ja molemmat tulivat samoihin johtopäätöksiin.

Kriittisemmäksi vastausten luotettavuuden tekee se, että kysely oli englanniksi eikä se ole osan vastaajista äidinkieli. Muutaman vastauksen kohdalla ei pystytty olemaan täysin varmoja, mitä vastaaja on tarkoittanut ja tällaiset vastaukset poistettiin analysoinnista. Kyselyä tehtäessä oletettiin kuitenkin, että kaikki vastaajista osaavat suhteellisen hyvin englantia, koska he olivat sillä Tansaniassakin pärjänneet. Yleisesti ottaen vapaaehtoistyöntekijöiden vastaukset olivat kattavia ja vastauksia oli mielestämme riittävästi, jotta saatiin luotettava yleiskuva vapaaehtoistyöntekijöistä sekä heidän motiiveistaan.

Tutkimuksen luotettavuutta parantaa myös se, että aikataulu ei ollut tiukka. Monissa opinnäytetöissä esimerkiksi kolmen kuukauden havainnointijakso ei

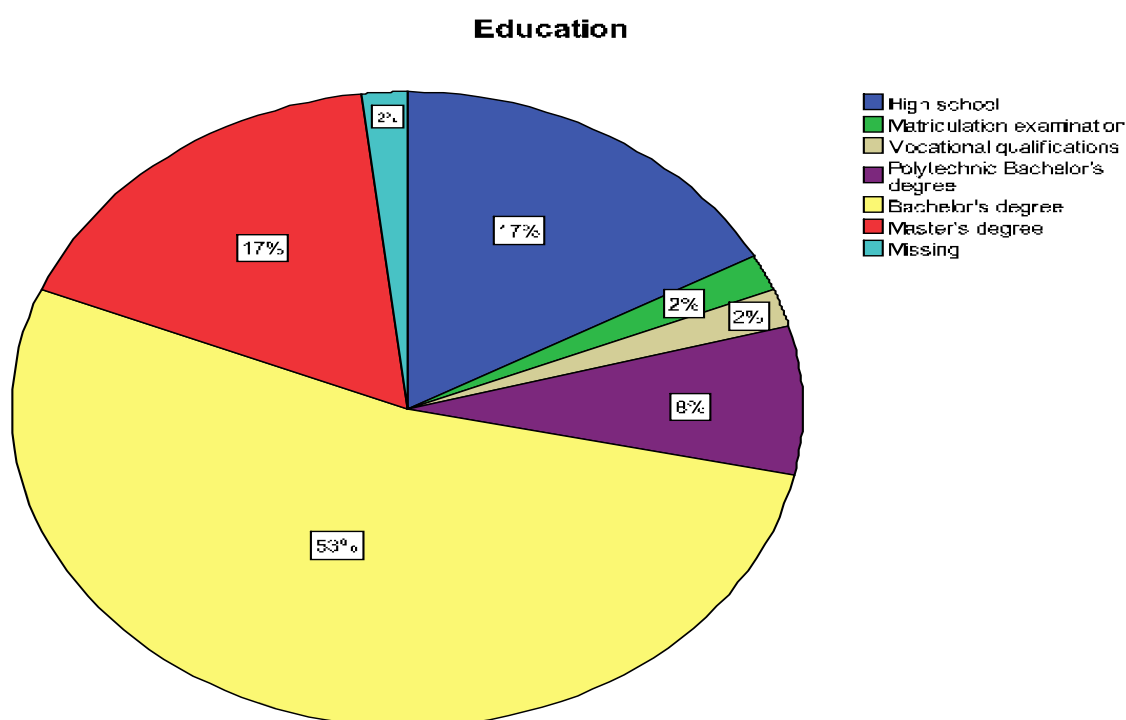
olisi mahdollista. Työharjoittelun yhdistäminen tutkimuksen aineiston keräämiseen mahdollisti pitkän havainnointijakson tässä tutkimuksessa. Myös kyselylomakkeiden täyttämiseen varattiin hyvin aikaa ja muistutussähköposteja pystyttiin lähettämään.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Vastaajien taustatiedot

Vapaaehtoistyöntekijöille lähetettyihin kyselyihin vastasi kaikkiaan 53 henkilöä, joista naisia oli 44 ja miehiä 9. Kansalaisuudet jakautuivat siten, että eurooppalaisia oli 85 % (n=45), joista suurin osa oli Brittein saarilta ja loput 15 % (n=8) Pohjois-Amerikasta sekä yksi Australiasta. Vastaajista yli puolet oli 18–24-vuotiaita (53 %, n=28), 38 % (n=20) oli 25–34-vuotiaita, 6 % (n=3) oli 35–44-vuotiaita. Lisäksi vastaajista yksi oli 45–54-vuotias ja yksi 55–64-vuotias.

Kyselyssä selvitettiin myös vastaajien koulutustasoa. Vastausten perusteella yli puolet (53 % n=28) ilmoitti olevansa korkeakoulutettuja. Tarkemmin koulutuksen jakautumista voi katsoa kuvioista 4.

KUVIO 4. Prosentuaalinen jakauma vastaajien koulutuksesta

Ammattia kysyttäessä kävi ilmi, että vastaajista 32 % (n=17) oli eri alojen opiskelijoita ja 17 % (n=9) opettajia. Lisäksi vastaajista 51 % oli muilta aloilta tai ei maininnut ammattiaan.

6.1 Vapaaehtoistyö Tansaniassa

6.1.1 Vapaaehtoistyö ja sen vaikutukset Tansaniassa

Työskentelymme Tansaniassa toi paljon uusia näkökulmia käsityksemme vapaaehtoistyöstä ja sen vaikutuksista. Mielestämme vapaaehtoistyö ulkomailla linkittyy vahvasti turismiin. Koemme ulkomailla tapahtuvan vapaaehtoistyön olevan vaihtoehtoista matkailua, sillä havaitsimme pääsevämme lähemmäksi kohdemaan kulttuuria ja sen väestöä vapaaehtoistyöorganisaation kautta kuin tavallisella pakettimatkalla. Sama on havaittavissa myös kyselyyn vastanneiden mielipiteistä. Vapaaehtoistyöntekijöiltä kysyttiin, kuinka vahvasti he näkivät tietyt seikat osana vapaaehtoistyötä (ks. Kuvio 5). Kuviossa näkyy mielipiteiden jakautuminen väitekohtaisesti. Kaikki vastaajista olivat joko täysin tai osittain samaa mieltä siitä, että vapaaehtoistyö on yhteisöjen auttamista. Lisäksi 98 % oli samaa mieltä väitteen kanssa, että vapaaehtoistyö on kulttuurien vuorovaikutusta, ja 96 % että se on tapa, jolla autetaan kehitysmaita. Vastaajista 91 % piti vapaaehtoistyötä yhtenä matkailun muotona ja 70 % piti sitä vastuullisena turismina. Vastaajista 36 % oli täysin tai osittain samaa mieltä väitteen kanssa, että vapaaehtoistyö olisi kehittynyt reppumatkailun muoto. Tansaniassa ollessamme tapasimmekin monia, joille Tansaniassa tehty vapaaehtoistyö oli yksi pysähdyspaikka matkustettaessa Afrikan eri maissa. Kyselyssä ilmeni myös, että yli puolet (66 %) vastaajista piti vapaaehtoistyötä joiltakin osin asiana, jolla saadaan itselle parempi mieli. Lisäksi yksi ihminen piti vapaaehtoistyötä myös uusiin ihmisiin tutustumisena.

In your opinion, volunteer work is

	Agree completely (Arvo: 4)	Agree to some degree (Arvo: 3)	Disagree to some degree (Arvo: 2)	Disagree completely (Arvo: 1)	Don't know (Arvo: 0)	Yhteensä
Helping communities (avg: 3,55)						100 %
Exchanging cultures (avg: 3,62)						100 %
One form of traveling (avg: 3,28)						100 %
Advanced form of backpacking (avg: 2,38)						100 %
A way to make yourself feel better (avg: 2,79)						100 %
A way to help developing countries (avg: 3,49)						100 %
Responsible tourism (avg: 2,96)						100 %
<u>Other, please specify</u> (avg: 4,00)						100 %
Yhteensä	39 %	41 %	12 %	5 %	1 %	

- Täysin samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- Osittain eri mieltä
- Täysin eri mieltä
- En osaa sanoa

KUVIO 5. Vapaaehtoistyön määrittelyä

Osana tutkimusta kartoitettiin myös, mitä vapaaehtoistyöntekijät itse kokivat Tansaniassa oloaikansa vapaaehtoistyön ohessa olleen (Kuvio 6). Kaikki vastaajista olivat täysin tai osittain samaa mieltä siitä, että heidän aikansa Tansaniassa oli pääosin Afrikan kulttuuriin ja ihmisiin tutustumista. Suurin osa vastaajista oli myös sitä mieltä, että he Tansaniassa oloaikanaan autoivat paikallisia yhteisöjä (91 %), matkustivat ympäri Tansaniaa (77 %) ja viettivät lomaa tavallisesta elämästään (64 %). Alaluvussa Matkailu osana vapaaehtoistyötä

käsitellään tarkemmin, minkä tyyppistä matkailua heillä Tansaniassa oli. Havaintojemme perusteella suurimmalle osalle varsinkin nuorista vapaaehtoistyöntekijöistä juhliminen ja hauskanpito näyttivät olevan yleisin ajanviete. Sen vuoksi yllätyimme, että kyselyssä vain 38 % myönsi juhlimisen olleen osana heidän Tansaniassa oleskeluaan.

My time in Tanzania was mainly about

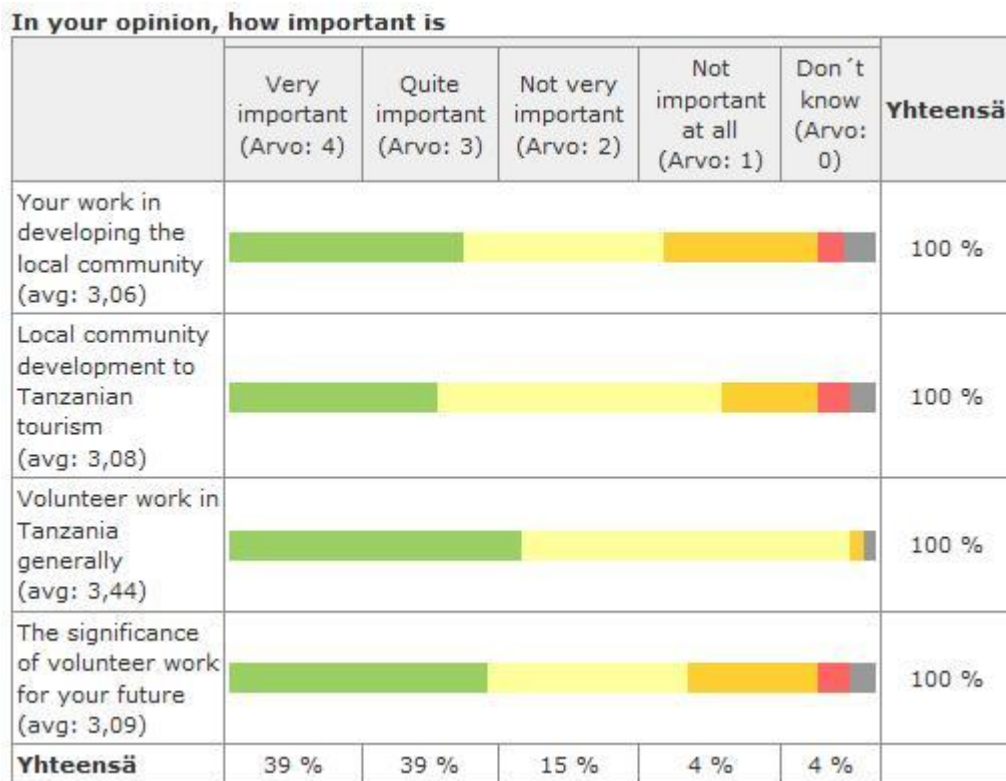
	Agree completely (Arvo: 4)	Agree to some degree (Arvo: 3)	Disagree to some degree (Arvo: 2)	Disagree completely (Arvo: 1)	Don't know (Arvo: 0)	Yhteensä
Partying & having fun (avg: 2,21)						100 %
Helping communities (avg: 3,44)						100 %
Getting to know African culture & people (avg: 3,73)						100 %
Holiday from everyday life (avg: 2,67)						100 %
Traveling around Tanzania (avg: 2,87)						100 %

- Täysin samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- Osittain eri mieltä
- Täysin eri mieltä
- En osaa sanoa

KUVIO 6. Tansaniassa oloajan arviointia

Asteikkomaisen kysymyksen avulla selvitettiin myös, kuinka tärkeinä vapaaehtoistyöntekijät näkivät työnsä erilaisissa konteksteissa. Vastaaajista 96 % piti vapaaehtoistyötä Tansaniassa yleisesti joko erittäin tai melko tärkeänä. Vastaaajista 75 % piti paikallisen yhteisön kehittämistä tärkeänä Tansanian turismille. Lisäksi 68 % piti omaa työtänsä tärkeänä paikallisen yhteisön kehittämi-

sessä. Vapaaehtoistyötä pidettiin myös merkittävänä oman tulevaisuuden kannalta, sillä 72 % piti sitä joko erittäin tai melko tärkeänä.

- Erittäin tärkeää
- Melko tärkeää
- Ei kovin tärkeää
- Ei lainkaan tärkeää
- En osaa sanoa

KUVIO 7. Vapaaehtoistyön tärkeys

Kysyttäessä, olisivatko vapaaehtoistyöntekijät halukkaita tekemään vapaaehtoistyötä uudestaan Tansanian kokemuksensa perusteella, 79 % (n=42) ilmoitti haluavansa tehdä sitä myös tulevaisuudessa, ja 17 % (n=9) vastasi ehkä aikovansa jatkaa vapaaehtoistyötä. 4 % (n=2) vastasi, ettei aio enää tehdä vapaaehtoistyötä. Kysyttäessä tarkemmin, miksi he haluaisivat jatkaa vapaaehtoistyötä, yleisimmäksi vastaukseksi (20) nousi esiin, että ”koska Tansania kokemuksena oli niin hieno”. Kaksi vastaajista oli jo jatkanut vapaaehtoistyön

tekemistä muualla. Muita syitä vapaaehtoistyön tekemiselle myös tulevaisuudessa olivat esimerkiksi:

Generally my experience of Tanzania and Tanzanians was very good and warm. I got interested in environment protection programs there and I would like to take part in one.

I like to spend my holiday while being useful at the same time.

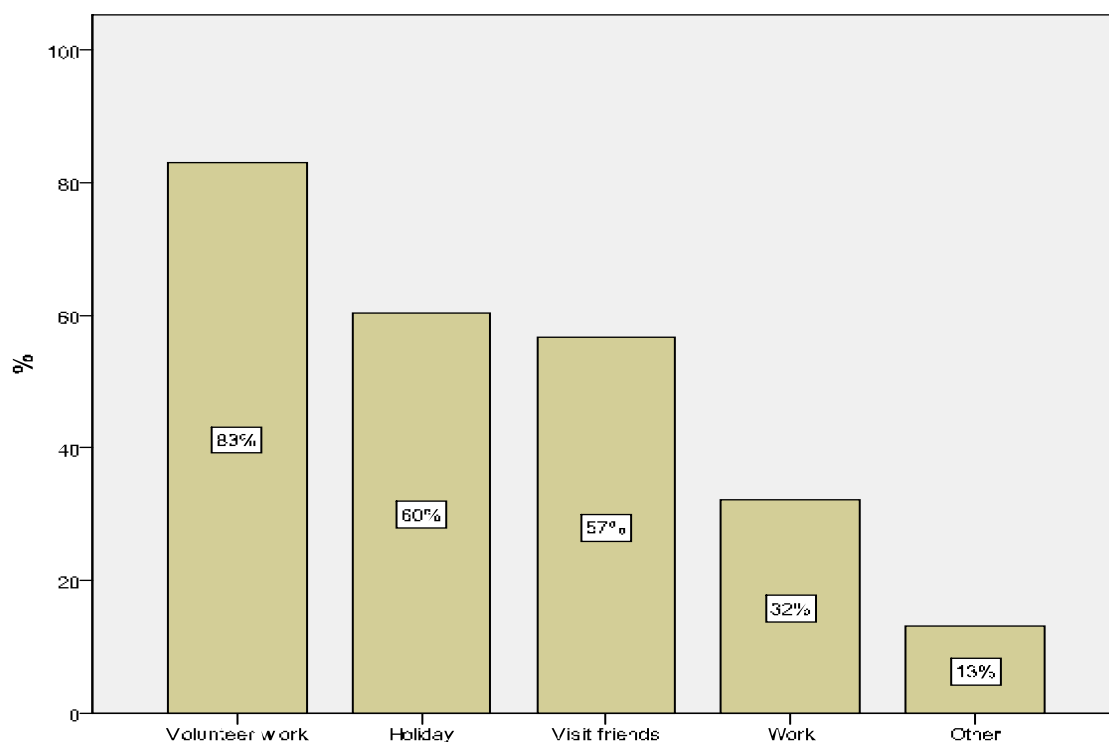
It was a brilliant experience but next time I want to have more time to focus on the work instead of just travelling.

I enjoy helping others, meeting new people and learning about different cultures...

Good for the future work

To visit the children I am sponsoring

Vapaaehtoistyöntekijät ovat tiiviisti tekemisissä niin paikallisten kuin myös toisten vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa, ja Tansaniassa monet kertoivat haluavansa palata maahan uudestaan ainakin tapaamaan uusia ystäviään. Tutkimuksessa selvitettiin, olivatko vapaaehtoistyöntekijät samaa mieltä myös matkansa jälkeen ja haluaisivatko he vielä palata Tansaniaan. Vastaajista 96 % harkitsee Tansaniaan paluuta. Seuraavaksi heiltä kysyttiin, mitä he siellä todennäköisesti tulisivat tekemään. Kysymyksessä annettiin valmiita vaihtoehtoja, joista vastaaja pystyi valitsemaan yhden tai useamman vaihtoehdon tai kirjoittamaan itse haluamansa aktiviteetin. Tästä syystä vastausprosentti nousi yli sadan. (ks. kuvio 8). Suosituimmaksi toiminnaksi nousi vapaaehtoistyön harjoittaminen uudestaan, sillä tämän vaihtoehdon valitsi 83 % vastaajista. Lomaillemaan lähtisi 60 % vastaajista ja ystäviään tapaamaan 57 %, sekä 32 % olisi halukkaita menemään töihin Tansaniaan. Muita syitä, joita nousi esiin, olivat Kilimanjarolle kiipeäminen, safari, ystävän auttaminen projektissa, työharjoittelu, opiskelu sekä hyväntekeväisyys.

KUVIO 8. Prosentuaalinen jakauma siitä, mitä vastaajat tekisivät Tansaniassa sinne palatessa

Vapaaehtoistyön oletetaan sisältävän paljon sosiaalista kanssakäymistä, ja jotkut työn ohessa syntyneet sosiaaliset suhteet ovat myös pysyviä. Kyselyssä vapaaehtoistyöntekijöiltä kysyttiin, kuinka paljon he olivat vuorovaikutuksessa muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa Tansaniassa ollessaan sekä sieltä palattuaan. Samassa selvitettiin myös, kuinka paljon he olivat tekemisissä paikallisten kanssa niin vapaa-ajallaan, työn merkeissä kuin kotiin palattuaan. Jokainen vastaajista oli Tansaniassa ainakin jonkin verran vapaa-ajallaan tekemisissä paikallisten kanssa. Hyvin paljon vuorovaikutuksessa vapaaehtoistyöntekijät olivat myös muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa. Vastaajista 91 % oli Tansaniassa muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa tekemisissä joko erittäin tai melko paljon. Lähes kaikki ovat olleet ainakin jonkin verran yhteydessä muihin vapaaehtoistyöntekijöihin myös kotiin palattuaan.

In your opinion, how much did you interact with the following

	Very much (Arvo: 4)	Quite much (Arvo: 3)	Quite little (Arvo: 2)	Not at all (Arvo: 1)	Don't know (Arvo: 0)	Yhteensä
Local employees (avg: 3,02)						100 %
Local people in your freetime in Tanzania (avg: 3,05)						100 %
Local people after returning home (avg: 2,40)						100 %
Other volunteers in Tanzania (avg: 3,53)						100 %
Other volunteers after returning home (avg: 2,78)						100 %
Yhteensä	31 %	39 %	26 %	5 %	0 %	

- Todella paljon
- Melko paljon
- Melko vähän
- Ei lainkaan
- En osaa sanoa

KUVIO 9. Kuinka paljon oli vuorovaikutuksessa

6.1.2 Vapaaehtoistyöntekijän lähdön motiivit

Osana tutkimusta selvitettiin, miksi vapaaehtoistyöntekijät olivat lähteneet nimenomaan Tansaniaan suorittamaan vapaaehtoistyötä. Tämän avulla haluttiin selvittää, kuinka paljon Tansanian matkailulliset vetovoimatekijät vaikuttivat ihmisten valintaan mietittäessä kohdetta vapaaehtoistyölle. Suurimmalle osalle halu päästä Afrikkaan toimi päämotiivina Tansanian valinnassa. Vastaajista vain 19 % oli valinnut Tansanian sen matkailukohteiden, kuten safareiden tai Sansibarin takia. Vaikka Tansania on suosittu matkailukohde, voidaan tästä päätellä, että vapaaehtoistyökohdetta valittaessa maan matkailulliset vetovoimat eivät välttämättä toimi pääsyynä. Sen sijaan vastanneista 26 % ilmoitti kohteen turvallisuuden olleen valinnassa tärkeätä. Viisi henkilöä kirjoitti harikkeensa ensin turistillisesti suositumpaa Keniaa, mutta päätyneensä Tansaniaan nimenomaan sen turvallisuuden takia. Myös vapaaehtoistyöprojektin sopivuus itselle nousi matkailullisten vetovoimatekijöiden edelle. Muina syinä

vastaajat mainitsivat muun muassa Tansanian läheisyyden, sen luonnon tai että on aikaisemmin vierailut siellä.

Suosituimpia syitä perusteltiin muun muassa seuraavasti:

I wanted to volunteer in Africa and researched a number of African countries. Tanzania seemed to have a lot to offer. Unlike many African countries, it is relatively stable & free from unrest or civil war and religiously tolerant, so I felt it would be safe. It also has many scenic attractions; Kilimanjaro, the Serengeti and Zanzibar...

Seemed like an exciting country. I wanted to visit Africa, because I've already been to the other continents. Felt the best way to visit Africa was to do some volunteer work... A mix between serious work and the possibility of exploring amazing nature.

Kyselyssä selvitettiin myös, mistä vapaaehtoistyöntekijät olivat alun perin saaneet idean lähteä vapaaehtoistyöhön. Valmiiden vastausvaihtoehtojen mukaan vastaukset jakautuivat seuraavanlaisesti:

koulu 19 % (n=10)

tuntee jonkun, joka on tehnyt vapaaehtoistyötä 38 % (n=20)

on itse aiemmin tehnyt vapaaehtoistyötä 13 % (n=7)

jostain muualta 26 % (n=14)

lisäksi kaksi oli jättänyt vastaamatta.

Henkilöiltä, jotka ilmoittivat tehneensä vapaaehtoistyötä aiemmin, kysyttiin tarkennusta missä ja koska tämä on tapahtunut. Vastaajista kolme oli tehnyt vapaaehtoistyötä kotimaassaan ja kaksi Afrikassa sekä muualla ulkomailla. Kaikilla vastaajista vapaaehtoistyön tekeminen oli ollut pidempiaikaista. Myös vastaajilta, jotka olivat valinneet kohdan ”jostain muualta”, pyydettiin tarkennusta. Lähes kolmannes heistä oli aina halunnut tehdä vapaaehtoistyötä, kaksi henkilöä oli päättänyt lähteä, koska he halusivat uusia haasteita ja yksi halusta päästä Afrikkaan. Lisäksi kaksi oli löytänyt idean työhön Internetin ja yksi television kautta.

6.2 Matkailu osana vapaaehtoistyötä

Tässä osiossa haettiin vastausta tutkimustehtävään, jossa selvitetään matkailun osuutta vapaaehtoistyössä ja sitä, minkälaista matkailua sen ohessa Tansaniassa tapahtuu. Ensimmäisenä selvitettiin sitä, kuinka kauan kyselyyn vastanneet olivat yhteensä olleet Tansaniassa ja kuinka kauan he siitä tekivät vapaaehtoistyötä. Tämä oli jaettu näin, koska oletettiin, että moni oli varannut itselleen erikseen aikaa myös matkailulle. Kysymys oli avoin, joten vastaajat pystyivät itse kirjoittamaan aikajaksonsa. Vastaaminen kysymykseen oli pakollinen, eli vastausprosentti oli sata. Vastauksista kävi ilmi, että 40 % (n=21) vastaajista oli lähtenyt Tansaniaan ajatuksena tehdä muutakin kuin vapaaehtoistyötä. Tämä ei kuitenkaan sulje pois vaihtoehtoa, ettei myös muut 60 % olisi matkustellut jollakin tapaa vapaaehtoistyön ohessa. Yleisin erikseen lomailuun varattu aika oli kaksi viikkoa. Tansaniassa vietetyt ajanjaksot vaihtelivat kuitenkin kahdesta viikosta neljään kuukauteen, joten myös lomailuajoissa oli vaihtelevaisuuksia (1 vko – 1 ½ kk).

Seuraavaksi tutkittiin, minkälaista matkailua vapaaehtoistyöntekijät tekivät Tansaniassa. Vastaajille annettiin valmiita vastausvaihtoehtoja, joista pystyi valitsemaan useamman kohdan. Vaihtoehtoista pystyi valitsemaan yhden tai useamman vaihtoehdon, joten prosenttiluvut ylittävät yli sadan. Vastausvaihtoehdot jaettiin matkan pituuden mukaan seuraavasti: loma (yli 5 pv), viikonloppumatka (2 – 4 pv) ja päivämatka. Lisäksi yhtenä vaihtoehtona oli safari, koska safarit ovat Tansanian matkustusvaltti ja oletettiin, että useimmat kävivät niillä. Tämä oli ylivoimaisesti suosituin vastausvaihtoehto, vastanneista 79 % ilmoitti käyneensä yhdellä tai useammalla safarilla. Yli viiden päivän matka oli tehnyt lähes puolet (49 %) vastaajista, viikonloppumatkoja 55 % ja päivämatkoja 57 %. Lisäksi 6 % valitsi ”joku muu”-vaihtoehdon tarkentaen tämän olleen kiipeäminen Kilimanjaron vuorelle.

Edellisistä vastauksista tarkennettiin myös, mihin matkat olivat kohdistuneet. Tämä kysymys oli avoin ja pakollinen kaikille, jotka olivat sanoneet matkustaneensa. Mainittakoon, että vain yksi vastasi, ettei olisi lainkaan matkustanut Tansaniassa ollessaan. Safareissa suosituimpia kohteita olivat Ngorongoron kraatteri ja Serengetin kansallispuisto. Yli viiden päivän matkoihin suurin osa

vastasi Sansibarin, jossa myös Tansaniassa ollessamme lähes jokainen vapaaehtoistyöntekijöistä vieraili ainakin kerran. Muita pidemmän ajan lomia tehtiin muun muassa Kilimanjarolle, Pohjois-Tansaniaan ja Tansanian lähellä oleviin maihin.

Myös viikonloppumatkojen yleisimmäksi kohteeksi osoittautui Sansibar. Muina kohteina mainittiin niin eksoottinen rantakohde Lazy Lagoon kuin myös alkeellinen, mutta myös eksoottinen Maasai-kylä. Erilaisia päivämatkoja tehtiin lähinnä Tansanian entiseen pääkaupunkiin ja nykyiseen rahan ja hallinnon keskuspaikkaan Dar es Salaamiin, läheisiin resort hotelleihin (näihin pystyi ostamaan päivälippuja, jotka oikeuttivat uima-altaan käyttöön), nähtävyyksille, kuten vesiputouksille sekä Kilimanjaron juurelle. Lisäksi kaksi henkilöä mainitsi päivämatkakseen käynnin orpokodissa. Tämä osoittaa, että osa on valmiita käyttämään myös vapaa-aikaansa hyvän asian puolesta.

Seuraavaksi selvitettiin, kuinka vapaaehtoistyöntekijät olivat matkansa järjestäneet. Tällä haluttiin selvittää muun muassa se, kuinka paljon heidän matkustelunsa mahdollisesti työllisti paikallisia matkanjärjestäjiä.

Safareita oli järjestetty seuraavien kautta:

- vapaaehtoistyöorganisaatiot 28
- paikalliset kontaktit 8
- muita 3

Yli 5 päivän lomiat:

- vapaaehtoistyöorganisaatiot 9
- paikalliset kontaktit 3
- itsenäisesti 7
- muita 2

Viikonloppumatkoja:

- vapaaehtoistyöorganisaatiot 10
- paikalliset kontaktit 2
- itsenäisesti 14
- muita 2

Päivämatkoja:

- vapaaehtoistyöorganisaatiot 12
- paikalliset kontaktit 3
- itsenäisesti 11
- muita 2

Kysyttäessä vapaaehtoistyöntekijöiltä, auttoivatko he mielestään vapaaehtoisuudellaan Tansanian turismia, yli puolet (57 %) oli sitä mieltä, että he auttoivat jollain tavalla. Yleinen mielipide oli, että vastaajat aikovat suositella muille Tansaniaan matkustamista ja siten auttaa myös turismia. Vastaajista 22 % oli sitä mieltä, etteivät he auttaneet turismia ja 21 % ei ollut varmoja tai ei tiennyt.

Auttamista perusteltiin muun muassa seuraavanlaisesti:

As I was teaching English to children I believe that it will eventually help tourism

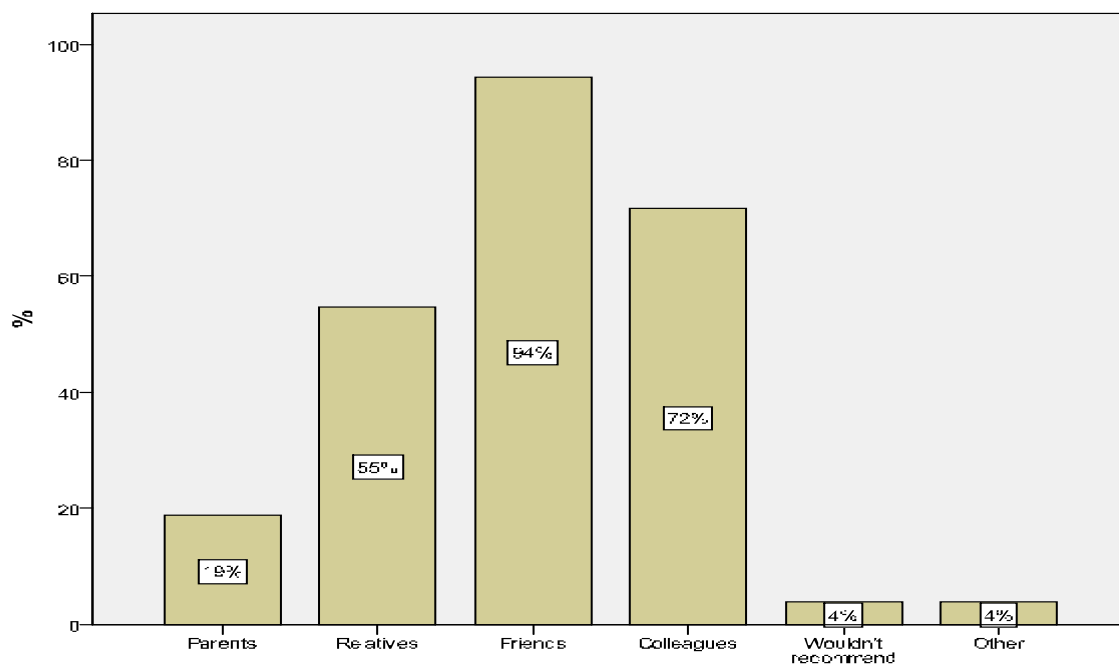
So many volunteers will tend to do other things such as safari, Kilimanjaro, day trips and also bring money to locals by buying paintings and jewelry

All of the volunteers in my house did some kind of tourist trip, and many, like me went on several. My volunteer program offered several options for touring the country... Also now that I am home, I am continually urging people to go to Tanzania for various vacations.

Tässä myös yksi eriävä mielipide vapaaehtoistyöhön liittyvästä matkailusta:

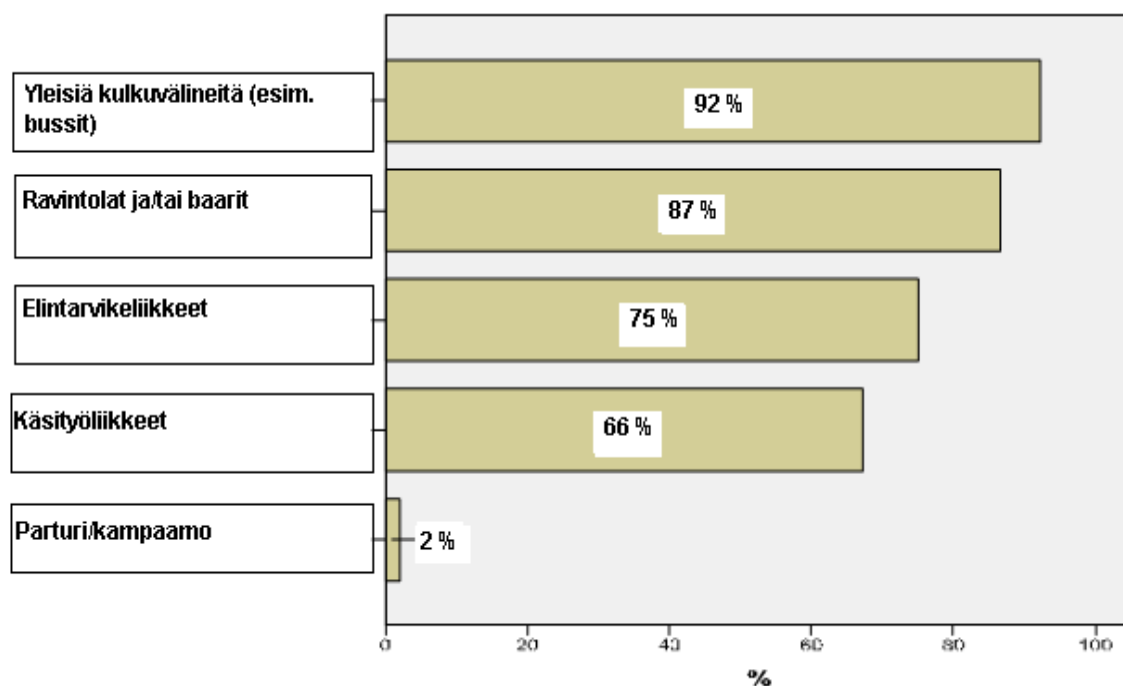
...Improving tourism was not an aim in my volunteer work and I would not like to see the local economy and people exploited. My projects were aimed at providing food and education for the local people where I lived, safe drinking water and resources so they could live a better life themselves.

Vapaaehtoistyöntekijöiltä kysyttiin myös, kenelle/keille he vapaaehtoistyötä Tansaniassa kokemustensa perusteella suosittelisivat. Vastajat pystyivät valitsemaan enemmän kuin yhden vaihtoehdon annetuista vastausvaihtoehdoista, joten yhteen laskettu prosenttiosuus on enemmän kuin sata. Melkein kaikki vastajista suosittelisivat vapaaehtoistyötä Tansaniassa ystävilleen (94 %) ja yli puolet myös kollegoilleen tai sukulaisilleen. Lähes viidennes (19 %) suosittelisi vapaaehtoistyötä vanhemmilleen. Vastajista 4 % ilmoitti, ettei suosittelisi vapaaehtoistyötä muille. Lisäksi kaksi valitsi vastausvaihtoehdon ”joku muu”, toinen suosittelisi sitä nuorille opiskelijoille ja toinen kaikille, jotka pitävät muiden auttamisesta sekä haluavat oppia enemmän itsestään.

KUVIO 10. Prosentuaalinen jakauma siitä, kenelle suosittelisi vapaaehtoistyötä Tansaniassa

Kyselyn avulla pyrittiin myös saamaan kuvaa siitä, kuinka paljon taloudellista hyötyä vapaaehtoistyöntekijät voivat tuoda paikallisille yrityksille. Heiltä kysyttiin, kuinka usein he käyttivät tiettyjä paikallisia palveluita. Kuviossa 11 näytetään, kuinka moni vastaajista vastasi käyttäneensä annettua vaihtoehtoa joko erittäin tai melko usein. Yleiset kulkuvälineet olivat yleisimmin käytettyjä, mikä voi perustella sillä, että ne ovat Tansaniassa erittäin halpoja sekä helppo tapa liikkua paikasta toiseen. Useimmat kävivät myös usein ravintoloissa tai baareissa. Tämä ilmeni myös ollessamme Tansaniassa, sillä läheinen ravintola muodostui yleiseksi seurustelupaikaksi, missä iltaisin kokoontuivat niin paikalliset kuin vapaaehtoistyöntekijätkin. Vaikka vapaaehtoistyöorganisaatiot tarjoavat usein työntekijöille ainakin kaksi ateriaa päivässä, olivat ravintolat ja elintarvikeliikkeet usein käytettyjä palveluita.

KUVIO 11. Prosentuaalinen jakauma siitä, mitä palveluita käytti usein Tansaniassa

Vapaaehtoistyöntekijät tuovat luultavasti enemmän taloudellista hyötyä paikallisille kuin pakettimatkailijat, jotka useimmiten tyytyvät hotellin tarjoamiin ulkomailta tuotuihin palveluihin. Kehitysmaissa, joissa kulttuuri eroaa paljon turistin omasta kulttuurista, turistin ja vapaaehtoisturistin palveluiden käytön eroavaisuus on todennäköinen. Vapaaehtoistyöntekijän on lähes aina turvaudutta-

va paikallisiin palveluihin, sillä vapaaehtoisorganisaatiot harvemmin tarjoavat erinäisiä palveluita.

7 POHDINTA

Tansaniassa vietetty työharjoittelu-aika vaikutti suuresti opinnäytetyön syntyyn ja sen mukaan muodostuivat myös työssä esitetyt tutkimusongelmat, joita haettiin lähteä selvittämään. Tutkimusongelmien mukaan saatiin myös sisällönanalyyssissa tutkimusaineisto jaettua esiin nostettujen teemojen alle. Tutkimuksessa selvitettiin, mitä vapaaehtoistyö Tansaniassa on, minkälaisia vaikutuksia sillä siellä on sekä vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveja työhön lähdettäessä. Lisäksi viimeisenä käsiteltiin tutkimuksen matkailullisen näkökulman kannalta tärkein osio, jossa tutkittiin matkailun osuutta vapaaehtoistyössä. Tutkimusaineisto kerättiin havainnoinnin ja kyselylomakkeen avulla. Havainnointi tapahtui 14.11.2008 – 5.2.2009 ja lähetettyyn kyselyyn vastasi 53 vapaaehtoistyöntekijää.

Tutkimustuloksista ilmeni, että kansainvälinen vapaaehtoistyö linkittyy vahvasti matkailuun ja se on yksi vaihtoehtoisen turismin muoto. Vapaaehtoistyö auttaa kohdemaan yhteisöjä ja sen avulla pystytään vastavuoroisesti oppimaan toisen maan kulttuurista. Vapaaehtoistyön vaikutukset ovat näkyvissä etenkin kehitysmaissa, kuten Tansaniassa. Vapaaehtoistyöntekijät näkevät Tansaniassa oloaikansa vahvasti afrikkalaiseen kulttuuriin ja paikallisiin ihmisiin tutustumisena, samalla auttaen paikallista yhteisöä työnsä avulla. Vapaaehtoistyön avulla saavutetaan myös vahvempi sosiaalinen suhde niihin ihmisiin, joiden kanssa ollaan tekemisissä.

Kyselyn ja oman havainnoinnin avulla saatiin kattava otos vapaaehtoistyöntekijöistä, minkä perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä heidän motiiveistaan ja matkustustavoistaan työn ohessa. Suurin osa vapaaehtoistyöntekijöistä on naisia ja alle 40-vuotiaita. Vapaaehtoistyöhön lähteminen ei vaadi koulutusta tai korkeita tuloja, vaikka menoja vapaaehtoistyöhön ulkomaille lähtiessä syntyy. Moni vapaaehtoistyöhön lähtevistä on opiskelijoita tai juuri koulunsa päät-

täneitä välivuotta pitäviä nuoria. Vapaaehtoistyöhön lähteminen on monelle hyvä syy päästä paikkoihin, joihin ei muuten lähtisi. Samalla haetaan myös itselle uusia ja erilaisia kokemuksia sekä elämyksiä. Motiiveja on monia. Osa valitsi Tansanian sen sijainnin takia, osa työprojektin mukaan. Voidaan siis todeta, että paikallisten auttamisen lisäksi työntekijöiden motiivit ovat lähes aina osaksi itsekkäitä.

Tansaniassa on paljon vapaaehtoistyötä, ja niin projektit kuin myös siellä käytetty vapaa-aika voivat olla hyvin erilaisia työntekijästä sekä vapaaehtoisorganisaatiosta riippuen. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että vapaaehtoistyötä välittävä organisaatio voi vaikuttaa paljon työntekijöiden oleskeluun. Jos organisaatio kannustaa vierailemaan työn ohella esimerkiksi safareilla ja auttaa järjestelyissä, on todennäköistä, että työntekijä myös käyttää mahdollisuuden matkusteluun. Arveluttavaa on kuitenkin, jos vapaaehtois-työorganisaatio järjestää koko safarin. Tällöin saadut tuotot eivät välttämättä päädy paikallisille, vaan siirtyvät suoraan usein osaksi ulkomaisessa omistuksessa olevalle organisaatiolle.

Weinmannin (1983) ja Carlsonin (1991) tutkimuksessa, jossa pohditaan henkilökohtaista kehittymistä altistuttaessa uuteen kulttuuriin, löydettiin muun muassa seuraavanlaisia kehityksiä: suurempi suvaitsevaisuus, enemmän ymmärtävyyttä muita ihmisiä ja heidän yksilöllisiä eriävyyksiä kohtaan, globaalimman perspektiivin saavuttaminen ja syvempi ymmärtämys uusiin arvoihin, uskomuksiin sekä elämäntapoihin (Stebbins ym. 2004, 212). Vaikka oma vapaaehtoistyömme jäi vähäiseksi, sillä aikamme Tansaniassa keskittyi enemmän kyseisen ilmiön tutkimiseen, saimme hyvän kuvan, mitä vapaaehtoistyö voi antaa ihmiselle. Emme usko, että olisimme hyötyneet Tansanian kulttuurista ja ihmisistä niin paljoa, jos olisimme olleet niin sanotulla tavallisella pakettimatalla. Ollessamme Tansaniassa kommunikoimme päivittäin paikallisten ihmisten kanssa ja vietimme heidän kanssaan aikaa tutustuen heidän elämänsä ja tapoihinsa, oppien samalla myös omista huonoista ja hyvistä tavoista omassa kulttuurissamme.

Havainnoinnin kautta päästiin seuraamaan, mitä todella tapahtuu, ja kyselylomakkeiden vastausten ja paikan päällä tehtyjen havaintojen välillä havaittiin-

kin eroja. Omaa vapaaehtoistyötoimintaa saatettiin kyselyissä niin sanotusti kaunistella, ja korostaa enemmän oman työn tuloksia ja määrää kuin mitä ne mahdollisesti todellisuudessa olivat. Koska kyselyt täytettiin nimettöminä, ei näitä epäilyjä pystytty kuitenkaan varmistamaan. Yllättävää oli, kuinka pieni osa (19 %) kyselyyn vastanneista mainitsi Tansanian matkailukohteiden vaikuttaneen maan valinnassa. Tansaniassa ollessamme lähes jokaisella oli jo ennen maahan saapumista selvitetty, mitkä kohteet haluaa nähdä ja minne haluaa matkustaa. Myös kyselyn avulla saatiin selville, että yhtä lukuun ottamatta kaikki vastaajista matkustivat Tansaniassa ollessaan.

Tansanian suosiota vapaaehtoistyön kohteena lisäävät sen vahvat matkailulliset vetovoimat sekä turvallisuus. Suosituin matkakohde Tansaniassa on safari. Vaikka safarit ovat muuten halvoista hinnoistaan tunnetussa Tansaniassa melko kalliita, kuuluvat ne useimman Tansaniaan tulevan ”pakko kokea” -listalle. Toinen Tansaniaan houkutteleva kohde on Sansibar, joka tarjoaa turisteille monipuolisia kokemuksia. Sansibar on kohde, jossa kokemattomampi turisti voi asua omalla hotellialueellaan ja myös niin sanottu nykyajan turisti löytää sieltä erikoisempia vaihtoehtoja lomalleen. Kehitysmäihin matkustamisen suosion kasvaessa kyseisten maiden tulisi kiinnittää huomiota nimenomaan turistien turvallisuuteen, suunnitelmallisuuteen ja vastuulliseen matkailuun. Vapaaehtoistyöorganisaatioiden tiukalla projektien seurannalla, yhteistyöllä paikallisten matkanjärjestäjien kanssa ja tiiviillä yhteisöllisyydellä pystytään edistämään näitä seikkoja.

Arvioitaessa vapaaehtoisturismia kokonaisuutena, voidaan todeta, että sillä voi olla kohdemaassa suuria vaikutuksia ja sen avulla voidaan saada molemminpuolista hyötyä. Paikalliset saavat parhaimmassa tapauksessa ympäristöllistä, taloudellista ja sosiaalista hyötyä, edellyttäen, että toiminta tapahtuu suunnitelmallisesti. Vapaaehtoistyöllä lähdetään tekemään muutoksia ruohonjuuritasolta, ja siksi sen vaikutukset eivät välttämättä ole kaikkien nähtävissä. Kun kehitysmaassa saadaan ensin perusasiat, kuten terveys ja koulutus, parempaan kuntoon, voidaan paikallisia auttaa myös matkailualan työntekijöiksi. Tässäkin suhteessa joudutaan lähtemään alkutekijöistä, kuten englannin kielen opettamisesta. Tansaniassa huomasi kuitenkin, että paikalliset vapaaehtoistyöorganisaation työntekijät, jotka olivat jo kauan olleet tekemisissä länsi-

maalaisten kanssa, osasivat huolehtia vapaaehtoistyöntekijöistä jo samalla tavoin kuin matkaoppaat pitävät turisteista huolta.

Vapaaehtoistyön uskotaan vaikuttavan myös vapaaehtoistyöntekijöiden omaan tulevaisuuteen ja työuraan. Vapaaehtoisturistit saavat myös uusia ja erilaisia elämyksiä kuin perinteisellä lomamatkalla. He voivat oppia samalla uusia asioita niin itsestään, kuin myös muista ihmisistä. Tälläkin on omat edellytyksensä, sillä vapaaehtoisturistilta vaaditaan myös omistautumista vapaaehtoistyölle sekä pyrkimystä välttämään mahdollisia haittavaikutuksia omalla toiminnallaan ja kunnioittamista paikallisia tapoja kohtaan.

Lähdettäessä työstämään opinnäytetyötä oli merkittävää, että olimme päässeet itse näkemään ja kokemaan vapaaehtoistyötä. Täten pystyttiin helpommin tutkimaan sitä, mitä työn avulla haluttiin selvittää. Saimme myös kriittisemmän näkökulman vapaaehtoistyötä ja vapaaehtoistyöorganisaatioita kohtaan. Tansaniassa huomasimme, että osa nuorista vapaaehtoistyöntekijöistä keskittyi lähinnä omaan lomaansa, ennemmin kuin vapaaehtoistyöhön, jolloin työn merkitys Tansaniassa heikentyi huomattavasti. Myös vapaaehtoisorganisaatioiden toiminta voi olla arveluttavaa, jos he toimivat liian paljon oman organisaation sisällä, eivätkä täten auta paikallista yhteisöä kokonaisuutena.

Saatujen tulosten perusteella voidaan todeta, että vapaaehtoistyössä sosiaalisilla verkostoilla on vahva merkitys vapaaehtoistyöhön lähtemiselle ja siellä olemiselle. Moni vastaajista oli lähtenyt vapaaehtoistyöhön kuultuaan jonkun tuttavien tehneen sitä aiemmin. Suurin osa aikoo myös itse suositella kokemuksiansa perusteella niin itse työtä kuin myös Tansaniaan matkustamistakin. Vapaaehtoistyötä ja sen ohella tapahtuvaa matkailua voidaan pitää osana kestävästä kehitystä sen vahvan sosiaalisuuden johdosta. Etenkin paikallisten kanssa tiiviisti toimiminen on vapaaehtoistyössä tärkeätä. Se erottaa myös vapaaehtoistyön ohessa tehtävän matkailun niin sanotusta tavallisesta matkailusta.

Tuloksia analysoitaessa kävi ilmi, etteivät kaikki kyselyyn vastanneista olleet joko osanneet tai viitsineet vastata selkeästi kaikkiin kysymyksiin. Tästä johtuen osa vastauksista jouduttiin poistamaan analysoinnista. Emme kuitenkaan

näe, että tämä olisi merkittävästi muuttanut tuloksien luotettavuutta. Huomasimme myös, että osa kysymyksistä ei ollut tutkimuksen kannalta olennaisia. Halusimme kuitenkin käsitellä työssä jokaisen kysymyksen, koska koimme ne tästä huolimatta mielenkiintoisiksi aiheiksi.

Opinnäytetyön alkuperäinen aikataulusuunnitelma ei täysin onnistunut, sillä henkilökohtaisista syistä työtä ei päästy työstämään heti Tansaniasta palattamme. Tämä vaikeutti hieman tutkimusaineiston analysointia, koska sieltä saatu tieto ei ollut enää tuoreessa muistissa. Tansaniassa tehdyt muistiinpanot auttoivat kuitenkin työtä tehdessä ja koska kirjoittajia oli kaksi, pystyttiin tapahtumia muistelemaan yhdessä yksityiskohtaisemmin.

Työn ajankohtaisuus ei viivästymisestä huolimatta kärsinyt, sillä matkustamisen tarkoituksellisuuteen kiinnitetään nykyaikana yhä enemmän huomiota. Opinnäytetyötä voidaan käyttää hyödyksi esimerkiksi vapaaehtoisturismin markkinoinnin suunnittelussa. Lisäksi työstä voi olla hyötyä vapaaehtoisorganisaatioille niiden kehittäessä toimintaansa ja niille, jotka harkitsevat vapaaehtoistyöhön lähtemistä. Mielenkiintoista olisi toteuttaa myös tutkimus, jossa tutkitaan vapaaehtoistyöntekijöiden tyytyväisyyttä vapaaehtoisorganisaatiota kohtaan. Tällöin saataisiin tarkempi kuva siitä, toimivatko organisaatiot niillä periaatteilla, joilla antavat ymmärtää toimivansa ja kokevatko vapaaehtoistyöntekijät saavansa kaiken sen hyödyn, mitä työhön lähtiessään ovat odottaneet.

KUVA 3. Jätimme kädenjälkemme Tansaniaan

LÄHTEET

Afrikkaseura. 2009. Tansania, vuosikirja. 05.05.2009. Viitattu 02.03.2010.
<http://www.afrikkaseura.com/maat/tansania.htm>.

Arai, S. M. 2004. Volunteering in the Canadian Context: Identity, Civic, Participation and the Politics of Participation in Serious Leisure. Teoksessa Volunteering as Leisure/Leisure as Volunteering - An International Assessment. Toim R.A. Stebbins and M. Graham. CAB International, 151-176.

Boniface, P. 2001. Dynamic Tourism. CAB International.

Cultural Tourism Programme. 2006. Tanzania, Cultural Tourism Programme. 20.06.2006. Viitattu 13.03.2010.
<http://www.infojep.com/culturaltours/whatis.html>.

Ekoturismi-vastuullisesti luonnossa. 2009. VastuullinenMatkailu.fi. 12.05.2009. Viitattu 22.02.2010. <http://vastuullinenmatkailu.fi/2009/05/12/ekoturismi-vastuullisesti-luonnossa/>.

Fennell, A. D. 2006. Tourism Ethics. CAB International.

Fennell, A. D. & Malloy, D. C. 2007. Codes of Ethics in Tourism. Toronto: Channel View Publications.

Finke. 2006. 2nd edition. The Rough Guide to Tanzania. London: Rough Guides Ltd.

Gartner, W.C. & Lime, D.W. 2000. Trends in Outdoor Recreation, Leisure and Tourism. London: CABI Publishing.

Graham, M. 2004. Volunteering as Heritage/Volunteering in Heritage. Teoksessa Volunteering as Leisure/Leisure as Volunteering –An International Assessment. Toim. R.A. Stebbins and M. Graham. CAB International, 13-30.

Griffith, S. 2007. Work your way around the world. 13.p., uud. p. Great Britain: Crimson publishing.

Grönfors, M. 1985. 2.painos. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Helsinki: WSOY.

Helakorpi, S. 1999. Opinnäytetyö ja tutkimustoiminta Ammattikorkeakouluissa. Tiivistelmä. Viitattu 09.03.2010. <http://openetti.aokk.hamk.fi/>. seppoh, tietois-
kut, AMK ja tutkimus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. 6.uud.p. Tutki ja Kirjoita. Helsinki: Tammi.

Jokivuori, P. & Hietala, R. 2007. Määrällisiä tarinoita - monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. Helsinki: WSOY.

Kenia: matkustustiedote. 2010. Ulkoasiainministeri. 21.01.2010. Viitattu 25.03.2010. <http://www.formin.fi>. Matkustustiedotteet maittain, Kenia.

Kärkkäinen, R. 2007. Tansania: Miljoonan rajapyykki lähestyy. 10.12.2007. Dar es Salaam. Ulkoasiainministeriö. Viitattu 08.03.2010. <http://global.finland.fi>. Ajankohtaista, uutiset, Nousevan matkailun Afrikka.

Leskinen, T. 2003. Globaalin auttajan arvot ja moraalit, tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoiseen kehitysyhteistyöhön. Helsinki: Yhteisvastuukeräys; Kirkkopalvelut.

Milonoff, T., Lahdenmäki, A. & Rantala, R. 2008. Madventures kansainvälisen seikkailijan opas. 3.p., Porvoo: Johnny Kniga.

Musick, M. A. & Wilson, J. 2007. Volunteers –A Social Profile. Indiana University Press.

Mustonen, P. 2006. Postmodern tourism –alternative approaches. Turku School of Economics.

Mustonen, P. 2005. Kestävää matkailua? Maailman kuvalehti Kumppani. 21.10.2005. Viitattu 10.02.2010. <http://www.kepa.fi/kumppani/350/>. Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepa ry.

Myllys, H. 2009. Sansibar – siellä missä pippuri kasvaa. 30.11.2009. Viitattu 05.03.2010. <http://www.mtv3.fi/matkailu/ulkomaat/matkakohteet.shtml/1006270?Tansania>.

Newsome, D., Moore, S.A. & Dowling, R.K. 2002. Natural Area Tourism, Ecology, Impacts and Management. CABI International.

Santana, G. 2003. International Security –An Overview of Pressing Issues for the XXI Century. Teoksessa Turismin synkkä syyskuu 2001. Toim. E. Arola ja J. Kärkkäinen, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 53-78.

Shackley, M. 2006. Atlas of Travel and Tourism Development. The Netherlands: Butterworth-Heinemann.

Smith, D.H., Stebbins, R.A. & Dover, M.A. 2006. Dictionary of nonprofit terms and concepts. Indiana University Press.

Smith, V. L. & Eadington, W. R. 1992. Tourism Alternatives, Potentials and Problems in the Development of Tourism. United States of America: International Academy for the Study of Tourism.

Stebbins, R.A. 1992. Amateurs, Professionals and Serious Leisure. McQueen's University Press.

The World Tourism Organisation's Global Code of Ethics for Tourism. 2005. Artikkelit 1-10. Viitattu 19.02.2010.

<http://www.tourismpartners.org/globalcode.html>.

Timonen-Verma & Storlund. 2002. Vapaaehtoistyöhön ulkomaille. Helsinki: Navyngfinland.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. 5.uud.p. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Valli, R. 2001. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Veal, A. J. 1997. Research Methods for Leisure and Tourism, A Practical Guide. 2.p. Financial Times Pitman Publishing.

Wearing, S. 2004. Examining Best Practise in Volunteer Tourism. Teoksessa Volunteering as Leisure/Leisure as Volunteering, An International Assessment. Toim.R.A. Stebbins and M. Graham. CAB International, 209-224.

Wearing, S. 2001. Volunteer tourism –experiences that make a difference. CAB International.

Ympäristö ja kehitys ry. Ekoturismistrategia. Viitattu 02.03.2010.

<http://www.ymparistojakehitys.fi/ekoturismi.html>.

Ängeslevä, P. 2007. Nousevan matkailun Afrikka. 10.12.2007. Uutiset. Ulkoasiainministeriö. Viitattu 08.03.2010. <http://global.finland.fi>. Ajankohtaista, uutiset, Nousevan matkailun Afrikka.

LIITTEET

Liite 1. Digium-kysely

Voluntary work in Tanzania

This survey is a part of a Bachelor's Thesis for Jyväskylä University of Applied Sciences, Finland. We would appreciate if you could answer these questions concerning the time you spent in Tanzania.

It will only take a few minutes!

Gender * (* You must answer this question)

- Female
- Male

Nationality *

- British
- Finnish
- Danish
- American
- Other, please specify _____

Age *

- Under 18 years
- 18 - 24 years
- 25 - 34 years
- 35 - 44 years
- 45 - 54 years
- 55 - 64 years
- Over 64 years

Education

- Comprehensive school
- High school
- Matriculation examination
- Vocational school
- Vocational qualifications
- Polytechnic Bachelor's degree
- Bachelor's degree
- Master's degree

Occupation _____

Where did you get the idea to do volunteer work?

- ( ) School
- ( ) You know someone who has done volunteering
- ( ) You have done volunteering before, where & when?
_____
- ( ) Somewhere else, where? _____

Why did you choose Tanzania? *

_____
 _____
 _____
 _____

How long was your volunteer work period and how long did you stay in Tanzania all together? *

_____
 _____
 _____
 _____

In your opinion, how important is

	Very impor- tant	Quite im- portant	Not very important	Not impor- tant at all	Don't know
Your work in developing the local community	( )	( )	( )	( )	( )
Local com- munity de- velopment to Tanzanian tourism	( )	( )	( )	( )	( )

Volunteer work in Tanzania generally	( )	( )	( )	( )	( )
The significance of volunteer work for your future	( )	( )	( )	( )	( )

In your opinion, how much did you interact with the following

	Very much	Quite much	Quite little	Not at all	Don't know
Local employees	( )	( )	( )	( )	( )
Local people in your free-time in Tanzania	( )	( )	( )	( )	( )
Local people after re- turning home	( )	( )	( )	( )	( )
Other volunteers in Tanzania	( )	( )	( )	( )	( )
Other volunteers after re- turning home	( )	( )	( )	( )	( )

How often did you use the following services in Tanzania?

	Very often	Quite often	Not so often	Not at all	Don't know
Restaurants	( )	( )	( )	( )	( )

and/or bars					
Public transportation (taxis, daladals etc)	( )	( )	( )	( )	( )
Grocery stores	( )	( )	( )	( )	( )
Handcraft shops	( )	( )	( )	( )	( )
Barber's/beauty salon	( )	( )	( )	( )	( )

Based on your experience in Tanzania, would you do volunteer work again?

- ( ) Maybe
 ( ) Yes, why? _____
 ( ) No, why? _____

Would you consider visiting Tanzania again?

- ( ) yes
 ( ) no

What would you do in Tanzania if you went there again? (Only shows, if answered "Yes")

- [ ] Volunteer work
 [ ] Holiday
 [ ] Visit friends
 [ ] Work
 [ ] Other, please specify _____

What kind of traveling did you do in Tanzania? *

- [ ] Didn't travel
 [ ] Safari, where? _____
 [ ] Holiday (more than 5 days), where? _____
 [ ] Weekend trips (2-4 days), where? _____
 [ ] Day trips, where? _____
 [ ] Other, please specify _____

How did you arrange your traveling in Tanzania? ***(For example your volunteer organization, yourself, travel agency, local contacts, etc.)**

- Didn't travel
- Safari through _____
- Holiday (more than 5 days) through _____
- Weekend trips (2 to 4 days) through _____
- Day trips through _____
- Other through _____

Do you think that your volunteer work has helped tourism in Tanzania? How? *

_____

_____

_____

_____

My time in Tanzania was mainly about

	Agree completely	Agree to some degree	Disagree to some degree	Disagree completely	Don't know
Partying & having fun	( )	( )	( )	( )	( )
Holiday from everyday life	( )	( )	( )	( )	( )
Traveling around Tanzania	( )	( )	( )	( )	( )
Other, please specify	( )	( )	( )	( )	( )
Helping communities	( )	( )	( )	( )	( )
Getting to know African culture & people	( )	( )	( )	( )	( )

In your opinion, volunteer work is

	Agree completely	Agree to some degree	Disagree to some degree	Disagree completely	Don't know
Responsible tourism	( )	( )	( )	( )	( )
Other, please specify	( )	( )	( )	( )	( )
Helping communities	( )	( )	( )	( )	( )
A way to help developing countries	( )	( )	( )	( )	( )
A way to make yourself feel better	( )	( )	( )	( )	( )
One form of traveling	( )	( )	( )	( )	( )
Advanced form of backpacking	( )	( )	( )	( )	( )
Exchanging cultures	( )	( )	( )	( )	( )

Who would you recommend volunteer work in Tanzania for?

- Parents
 Relatives
 Friends
 Colleagues
 Wouldn't recommend
 Other, please specify _____

Other comments
